
1992

Over getuigen, confrontaties en bewijs

drs. L.E.C. van der Boor

Ministerie van Justitie

W
wetenschappelijk

C
onderzoek- en

D
documentatie

C
centrum

Voorwoord

In dit rapport worden de resultaten weergegeven van een onderzoek naar herkenning door ooggetuigen. Dit onderzoek had niet plaats kunnen hebben zonder de medewerking van het WODC.

Speciaal wil ik hierbij Gert-Jan Veerman bedanken. Ten eerste voor de hulp bij het schrijven, mede gelet op de complexiteit van de vele onderwerpen die noodzakelijk aan de orde komen bij de herkenningprocedures, en ten tweede voor de vriendelijke wijze van begeleiden op zich.

Ook wil ik prof. dr. W.A. Wagenaar bedanken voor de begeleiding bij mijn eindscriptie, de voorloper van dit rapport.

Ten slotte wil ik Sjaak Essers bedanken die aan het mogelijk maken van de verwerking van de onderzoeksgegevens menig uur besteed heeft.

Inhoud

	Samenvatting	1
1	Inleiding	5
1.1	Context	5
1.2	Onderzoeksvragen	6
1.3	Confrontaties	6
2	Methodologische verantwoording	9
2.1	Algemeen	9
2.1.1	De verdachte	10
2.1.2	Gebeurtenissen versus tenlastegelegde feiten	10
2.1.3	Getuigen	11
2.1.4	De anonieme getuigenverklaring	12
2.1.5	Sfeergetuigen	13
2.2	Het kwantitatieve onderzoek	13
2.2.1	De steekproef	13
2.2.2	Getuigen in de rechtszaal	15
2.2.3	Verwerking gegevens	15
2.3	Het kwalitatieve onderzoek	15
3	De eerste onderzoeksvraag	17
3.1	Aantal gebeurtenissen met herkenningstests	17
3.2	Aantal getuigen dat aan herkenningstests meedeed	19
3.3	Selectie van getuigen	19
4	De tweede onderzoeksvraag	27
4.1	Uitkomsten van het kwalitatieve onderzoek	27
4.1.1	De praktijk van de fotoconfrontaties	28
4.1.2	Wanneer wordt er een osloconfrontatie gehouden?	31
4.1.3	De uitvoering van de osloconfrontatie	32
4.1.4	Beoordeling van de getuige door de politie	33
4.1.5	De parade	34
4.1.6	Oorgetuigen	35
4.2	Uitkomsten van het kwantitatieve onderzoek	35
4.2.1	De voorafgaande omschrijving	36

4.2.2	Non-reporting	37
4.2.3	Herhaald testen	39
4.2.4	Contact tussen de getuigen	40
4.2.5	De fotoconfrontaties op zich bezien	41
4.2.6	De eenpersoonsconfrontaties op zich bezien	42
4.2.7	Medeverdachten	44
5	De twee dossiers met osloconfrontaties	45
5.1	Het eerste dossier	45
5.2	Het tweede dossier	48
6	De derde onderzoeksvraag	51
6.1	De uitspraak van de meervoudige kamer	51
6.2	Bewijsmiddelen voorhanden	54
7	Nawoord	59
7.1	Logica buitenspel	60
7.2	De risico's van herkenningen als bewijsmiddel	61
7.3	Aanbevelingen	63
	Literatuur	65
	Bijlage 1: De 50 regels van Wagenaar	69
	Bijlage 2: Categorie-indeling delicten	73
	Bijlage 3: Schema's en tabellen	75

Samenvatting

Onderzoek is gedaan naar het vóórkomen van herkenningstesten in strafzaken met getuigen bij de meervoudige kamer, de hierbij toegepaste procedures en de rol die de herkenningen bij het bewijs spelen. Dit werd gedaan aan de hand van een dossieronderzoek en gesprekken met de politie.

Ten aanzien van de vraag hoe vaak herkenningprocedures worden toegepast, zijn de bevindingen als volgt. Er werd een steekproef van 233 dossiers getrokken. In 30,3% van deze dossiers worden herkenningstests vermeld ten aanzien van de verdachte. De dossiers bevatten 538 gebeurtenissen; bij 100 van deze gebeurtenissen (18,5%) is sprake van herkenningstests. Dit betekent dat het gebruik van herkenningstests een niet verwaarloosbaar verschijnsel is.¹

In de dossiers wordt melding gemaakt van 433 opgespoorde getuigen. Bij 62,5% van hen wordt geen herkenningstest vermeld. Aantoonbare redenen hiervoor zijn dat de getuige de verdachte kent en dat de verdachte op heterdaad werd opgepakt. Het is echter niet mogelijk om vaste regels aan te geven omdat de keus wel of niet een herkenningstest te doen in de praktijk deels bepaald wordt door willekeur.

De meest gerapporteerde herkenningstest in de dossiers is de eenpersoonsconfrontatie. Bij 123 (74,1%) van de 166 geteste getuigen wordt deze in de dossiers aangetroffen. De fotoconfrontatie wordt bij 66 (39,8%) van de 166 geteste getuigen vermeld. De osloconfrontatie komt zelden voor: bij slechts 6 van de 166 geteste getuigen (3,6%).

Ten aanzien van het gebruik van getuigen in het algemeen kan het volgende worden gezegd. Zijn getuigen eenmaal opgespoord, dan zal besloten moeten worden hoe overgegaan zal worden tot opsporen van de verdachte met behulp van deze getuigen. In de praktijk wordt de beslissing wat met de getuigen gedaan wordt, niet altijd aan het begin genomen. Bij misdrijven waarbij de zaak door één rechercheur behandeld wordt, is het sterk van de individuele rechercheur afhankelijk hoe, wanneer en met welke getuigen een herkenningstest wordt gedaan. Bij de ernstige misdrijven waarbij met een heel team van

¹ Zij het dat de gebeurtenissen die gebaseerd zijn op de Opiumwet en op de Wegenverkeerswet, niet meegenomen zijn.

politie mensen gewerkt wordt, wordt vaak wel een draaiboek gemaakt. Door niet verwachte omstandigheden wordt hiervan echter niet zelden afgeweken en wordt bijvoorbeeld op andere wijze geconfronteerd dan voorzien. Dit betekent dat in de praktijk niet systematisch gebruik gemaakt wordt van getuigen maar dat per delict, afhankelijk van individuele voorkeur en/of veranderende situatie gehandeld wordt, waardoor herhaald testen van getuigen, het testen van een geselecteerd groepje getuigen en non-reporting voor kunnen komen. Hierdoor komt niet in ieder proces-verbaal van politie dezelfde mate van non-reporting voor.

Wanneer de getuige wel een herkenningstest doet, dan is de aanvankelijke functie van de herkenningstest niet altijd het verzamelen van positieve herkenningen als bewijs. In sommige gevallen heeft het een andere functie: het overtuigen van de verdachte dat ontkennen geen zin meer heeft. Indien de verdachte na een herkenningstest van de getuige echter blijft ontkennen en indien de herkenning door de getuige het zwaartepunt van het bewijs wordt, zal de functie van de herkenningstest, achteraf gezien, het verzamelen van bewijs zijn. Aan het type herkenningstest en de wijze waarop die werd gedaan, kan dan echter niets meer worden veranderd.

De wijze waarop met de osloconfrontatie in de praktijk wordt omgesprongen, wijst erop dat het er vooral om gaat bewijs tegen een verdachte in handen te krijgen en dat aan de procedure weinig aandacht geschonken wordt.

Wagenaar heeft 50 regels opgesteld waaraan confrontaties moeten voldoen, willen zij bewijskracht kunnen hebben. In dit onderzoek is de praktijk aan deze 50 regels getoetst. Resultaten ten aanzien van de hoofdpunten van deze regels zijn als volgt:

- Van de getuigen kent 29,8% de verdachte uit anderen hoofde dan de gebeurtenis van de tenlastelegging(en).
- De osloconfrontatie wordt zelden toegepast. In de meeste gevallen waarbij een osloconfrontatie mogelijk is, wordt gekozen voor de minder veilige methode van de eenpersoonsconfrontatie of soms van de fotoherkenningstest. Ook indien ander bewijsmateriaal schaars of niet aanwezig is en de getuigen de verdachte niet kennen, wordt vaak toch de eenpersoonsconfrontatie toegepast. De RAC beveelt daarentegen het gebruik van de osloconfrontatie aan.
- De fotoconfrontatie bestaat in het opsporingsonderzoek vrijwel alleen uit politiefoto's en in het gerechtelijk vooronderzoek meestal.
- Herhaald herkenningstests doen, hetgeen zeker fout is, komt voor bij 31 (18,7%) van de 166 geteste getuigen. Dat is 7,2% van de opgespoorde getuigen.
- De identificatieparade van de osloconfrontatie bestaat meestal uit het minimum gewenste aantal personen.

- Onderling contact tussen de getuigen wordt vrijwel niet expliciet genoemd in de dossiers. Het komt echter vaak voor dat getuigen elkaar kennen. Uit gesprekken met de politie bleek dat de invloed van onderling contact door hen als minder ernstig ingeschat wordt dan door psychologisch onderzoek wordt aangetoond. Contact tussen de getuigen kan dus veel voorkomen, maar is niet te kwantificeren.
- Non-reporting op zich wordt uiteraard niet in de dossiers vermeld. Echter, zowel uit gesprekken met de politie als uit de gevonden percentages herkenningen kan het bestaan ervan afgeleid worden. Worden *schattingen* van de politie van het percentage negatieve uitslagen op fototests vergeleken met het percentage *vermelde* negatieve uitslagen, dan zou het mogelijk kunnen zijn dat 84,5% van de negatieve uitslagen niet wordt gerapporteerd. De invloed van niet-opgeloste en geseponeerde zaken wordt dan echter niet meegerekend.
- De dossiers geven geen juist beeld van de voorafgaande omschrijving. De informatie in de processen-verbaal staat niet altijd in chronologische volgorde, en is ook niet altijd compleet. Afwezigheid of te vage beschrijving van het uiterlijk van de dader komt voor bij 171 van de 433 opgespoorde getuigen (39,5%). Van de geteste 166 getuigen zijn er 46 (27,7%) die de verdachte niet kennen maar bij wie geen goede omschrijving weergegeven staat in het dossier. Hierdoor kan de controle op de herkenning niet geschieden aan de hand van de omschrijving.²
- Voorzover er aan de hand van de voorafgaande omschrijving kan worden gekeken of de figurantselectie bij de osloconfrontatie correct heeft plaatsgevonden, blijkt dat meestal slechts een gedeelte van de figuranten voldoen aan het gegeven signalement. Gecombineerd met het minimum aantal personen in de identificatieparade levert dit een verlies aan bewijskracht op: de kans dat de verdachte aangewezen wordt, is erdoor vergroot.
- Instructies die voorafgaand aan de herkenningstest aan de getuigen worden gegeven, staan zelden vermeld. Worden er wel instructies vermeld, dan zijn het bij de osloconfrontatie instructies die aan de verdachte zijn gegeven in verband met zijn positie in de line-up.
- Het voorkomen van suggestie is, voorzover dit niet te maken heeft met de andere onderzochte onderwerpen, niet goed aan de hand van dossieronderzoek te beoordelen. Door slechte beschrijving van fotoherkenningsprocedures is niet na te gaan of de uitslag onder invloed van suggestie tot stand is gekomen.
- Identificatie in de rechtszaal is niet meegenomen in dit onderzoek.

² Hiernaast wordt de controle ook al bemoeilijkt doordat aan het dossier geen controle-materiaal wordt toegevoegd, bv. de aangewezen foto na een fotoherkenningstest.

De informatie ten aanzien van de herkenningsprocedure blijkt gebrekkig te zijn waardoor de meervoudige kamer niet altijd een juist beeld zal kunnen vormen van de waarde van een positieve herkenning door een getuige op basis van de in de dossiers aanwezige processen-verbaal van politie en rechter-commissaris.

Wordt gekeken naar hoe vervolgens de meervoudige kamer uitspraak heeft gedaan, dan blijkt het volgende: getuigenverklaringen worden door de meervoudige kamer als volwaardig bewijsmiddel gebruikt ondanks mankementen in de procedures die bij de herkenningstests gevolgd zijn. Indien op de zitting niet ter sprake komt of alle herkenningstests met bijbehorende resultaten weergegeven zijn, wordt het risico genomen dat de meervoudige kamer op basis van een vertekend beeld een beslissing neemt. Dit is des te riskanter indien er geen ander bewijsmateriaal aanwezig is. Uit het onderzoek blijkt echter geen verschil in het aantal vrijspraken tussen gebeurtenissen waarbij de getuigen de enige vorm van bewijs kunnen zijn, en gebeurtenissen waarbij tevens andere vormen een rol kunnen spelen.

1 Inleiding

1.1 Context

Bij het opsporingsonderzoek en het verder verzamelen van bewijs tegen een verdachte kan de politie gebruik maken van getuigen. Op de herkenning van de verdachte door de getuige kan in de volgende stadia van het strafrechtelijk bedrijf teruggegrepen worden: door het openbaar ministerie in het kader van de vraag of zal worden vervolgd en door de rechter bij de bewijsbeslissing.

Dat bewijskwesities soms problematisch zijn, laten de vraagstukken bij het rechtmatig verkregen bewijs zien. Ook ten aanzien van de herkenning van verdachten als daders bestaan er problemen. Men wordt daarop incidenteel geattendeerd wanneer de verdediging procedureel zwakke plekken herkent in de wijze waarop getuigenverklaringen verkregen zijn, en dit door een getuigedeskundige laat toelichten.

Met het oog op het gebruik van de herkenningprocedure als bewijs in een strafproces heeft Wagenaar (1989a) 50 regels opgesteld waaraan de procedure moet voldoen om een mogelijke falsificatie van de getuigenverklaring niet vooraf uit te sluiten. Deze 50 regels zijn opgesteld aan de hand van logica en kennis over cognitieve processen. De regels zijn in bijlage 1 opgenomen.

Op het belang van deze punten voor de verdediger heeft Van Leeuwen (1989) gewezen: hij kan in strafzaken niet alleen de betrouwbaarheid van de getuige in twijfel trekken, maar kan daarnaast ook de uitvoering van de procedure betwisten. Prakken (1989) pleit zelfs voor nog verder juridiseren. Zij stelt dat het afbakenen van procedurele normen waaraan een bepaalde manier van waarheidsvinding moet voldoen, typisch juridisch is. Zoals is gebeurd ten aanzien van de regeling omtrent de bloedproef en de undercover-agent kan de Hoge Raad ook voor de herkenningprocedures criteria stellen waaraan deze minimaal moeten voldoen.

De werkgroep 'Identificatie' van de Recherche Advies Commissie heeft in haar rapport (1989) het oordeel uitgesproken dat in de praktijk de confrontatie van een verdachte met een ooggetuige niet altijd met de nodige zorgvuldigheid voorbereid en uitgevoerd wordt. De procedureregels welke de groep uiteenzet ten behoeve van de keuzeconfrontatie in persoon en die van meervoudige confrontatie met gebruikmaking van foto's, zijn vergelijkbaar met de regels van Wagenaar.

De aanbevelingen van de werkgroep betreffen onder andere wijzigingen in de taakverdeling binnen een opsporingsteam en de organisatie van de opsporing. De aanbeveling om voorschriften inzake identificatieprocedures op te nemen in de Richtlijnen ter bevordering van een doelmatige opsporing, wordt door de Recherche Advies Commissie zelf echter betwist.³ De commissie acht de voorschriften niet stroken met de doelstellingen waarvoor deze richtlijnen in het leven zijn geroepen.

De vraag is nu of, en zo ja hoe, een procedure kan of zal moeten worden ingericht met het oog op het gebruik van dergelijke verklaringen als bewijs. Om hierop een antwoord te kunnen geven, is het van belang een beter inzicht te hebben in:

1. de omvang van het gebruik van getuigenverklaringen door de politie;
2. de procedures die in de praktijk worden toegepast;
3. de waarde die eraan wordt gegeven bij rechterlijke beslissingen.

1.2 Onderzoeksvragen

Omdat verwacht mag worden dat de inspanningen die door de politie verricht worden, groter zijn naarmate de ernst van het delict groter is, en daarmee ook de bereidheid over te gaan tot het houden van confrontaties toeneemt, zijn de zwaardere misdrijven het interessantst voor dit onderzoek.

In dit onderzoek staan derhalve de volgende vragen centraal:

1. Hoe vaak worden in de zwaardere misdrijfzaken procedures ter herkenning van een verdachte toegepast?
2. Welke herkenningsprocedures hanteert de politie daarbij en waarom?
3. Welke bewijskracht wordt aan deze herkenningen gegeven door de politie, het openbaar ministerie en de rechterlijke macht?

1.3 Confrontaties

Hoewel de termen fotoconfrontatie en persoonsconfrontatie hun betekenis al grotendeels verraden, zal voor de helderheid hieronder toch een kleine uiteenzetting gegeven worden van wat de verschillende confrontaties inhouden.

Bij een *fotoconfrontatie* toont de politie of rechter-commissaris de getuige een of meer foto's van personen die aan de door deze getuige gegeven omschrijving van de dader voldoen.⁴ Aan de getuige wordt gevraagd of er een

³ In de tweede, herziene druk van juni 1992 van het rapport Identificatie van personen door ooggetuigen van de RAC-werkgroep Identificatie is dit nu wel opgenomen.

⁴ Dit zijn vrijwel altijd politiefoto's, dat wil zeggen foto's van personen die al eerder met politie in aanraking kwamen in verband met een door hen gepleegd delict.

foto getoond wordt waarop deze dader staat afgebeeld en, zo ja, deze foto aan te wijzen. Hierbij moet de getuige zich ervan bewust zijn dat het mogelijk is dat hierbij geen foto van de dader getoond wordt.

In geval van een *eenpersoonsconfrontatie* wordt één persoon, de verdachte, getoond aan een getuige. Voordat deze persoon aan de getuige getoond wordt, wordt de omschrijving die de getuige van de dader geeft, genoteerd.

Er zijn twee manieren om aan de getuige de verdachte te laten zien. De eerste manier is de getuige de verdachte in persoon, vis à vis te laten zien, hetgeen betekent dat de verdachte de getuige ook kan zien. De tweede manier is de getuige door een confrontatiespiegel, ook wel 'one-way screen' genoemd, te laten kijken waardoor de verdachte de getuige niet kan zien. De eerstgenoemde manier zal vrijwel alleen op straat toegepast worden wanneer de politie de verdachte op heterdaad na een kleine achtervolging gepakt heeft en de getuige hierbij aanwezig is.

Aan de getuige wordt gevraagd of de verdachte de persoon is die door de getuige zelf werd waargenomen tijdens het delict. Dit is een vraag die slechts met ja of nee kan worden beantwoord. Een duidelijke en onverklaarbare discrepantie tussen de voorafgaande omschrijving en het uiterlijk van de getoonde verdachte geeft twijfel aan de betrouwbaarheid van de getuige indien hij de verdachte zegt te herkennen. Indien er geen noemenswaardige discrepantie bestaat tussen voorafgaande omschrijving en het uiterlijk van de verdachte, is er nog steeds geen controle mogelijk op de juistheid van het antwoord.⁵

Bij de *osloconfrontatie*, ook wel meerpersoonsconfrontatie genoemd, is er wel een controlemogelijkheid: naast de verdachte worden figuranten opgesteld. Figuranten zijn onschuldige personen, maar met een uiterlijk dat ook voldoet aan de door de getuige zelf vooraf aan de confrontatie gegeven omschrijving van de dader. De getuige behoort te worden gevraagd of de dader van het delict in de rij aanwezig is en, zo ja, wie uit de rij de dader is. Hierbij wordt tevens de waarschuwing gegeven dat de dader mogelijk níet in de rij aanwezig is. De vraag 'één persoon uit de rij aan te wijzen' alleen is niet correct. Dit zou suggereren dat de dader er zeker bij is en vrijuit zal gaan indien hij niet aangewezen wordt. Hierdoor kan de getuige zich gedwongen voelen toch maar iemand aan te wijzen. Zie voor nadere uitleg van de wijze van confronteren bijlage 1.

⁵ In de tweede, herziene druk van juni 1992 van het rapport Identificatie van personen door ooggetuigen van de RAC-werkgroep Identificatie is echter gesteld dat een goede voorafgaande omschrijving niet verplicht is, omdat een getuige de verdachte zou kunnen herkennen zonder in staat te zijn een voorafgaande omschrijving te geven.

2 Methodologische verantwoording

2.1 Algemeen

Uitgangspunt voor de beantwoording van de kwantitatieve onderzoeksvragen is het dossieronderzoek. Hiervoor is gekozen omdat het hele verloop van het moment van het plegen van het delict tot de einduitspraak en de aanwezige verbanden daarin opgetekend staan.

Omdat de zwaardere misdrijven het meest van belang zijn voor dit onderzoek, is uit oogpunt van economie gekozen de steekproef te trekken uit eenvoudige-kamerzaken in eerste aanleg. Dit houdt in dat de zaken waarbij wel een herkenningsprocedure plaatsvond, maar het openbaar ministerie seponeerde, niet in het onderzoek zijn betrokken. Hierdoor kan alleen een uitspraak worden gedaan op het niveau van rechterlijke afdoening door de meervoudige kamer: of, en zo ja in welke mate, getuigenverklaringen zijn aangedragen en hoe over deze zaak is beslist.

Rekening moet ook gehouden worden met het feit dat een eventueel appel bij het Hof en wat daarna nog kan volgen, niet wordt besproken in dit onderzoek.

Bij de dossiers in de steekproef waarin getuigen voorkomen, is gekeken naar de wijze waarop de getuigen geconfronteerd werden met de verdachte. Onderscheiden wordt hierin de fotoconfrontatie, de eenpersoons- en de osloconfrontatie. Deze dossiers worden vervolgens, voorzover mogelijk, beoordeeld op de 12 hoofdpunten waarin de 50 punten van Wagenaar ondergebracht kunnen worden; dit zijn fouten die de waarde van een herkenningsprocedure sterk reduceren:

- de verdachte is aan de getuige uit anderen hoofde bekend;
- de identificatieparade bestaat slechts uit een persoon: de verdachte;
- de verdachte wordt geïdentificeerd met behulp van een fotoserie die geheel bestaat uit foto's van bij de politie bekende, dus verdachte personen: gebruik van politiefoto's;
- getuigen identificeren een dader na herhaalde confrontatie: herhaald testen;
- het niet vermelden door de politie van een negatieve identificatiepoging door een getuige: non-reporting;
- onderling contact tussen de getuigen vóór de identificatie;

- foutieve voorafgaande omschrijving;
- onjuiste instructies voor de confrontatie;
- te kleine identificatieparade/line-up;
- onjuiste figurantselectie: de figuranten moeten aan voorafgaande omschrijving voldoen;
- suggestie;
- identificatie in de rechtszaal.

Een probleem bij dit onderzoek was de keuze van het dossier als eenheid van onderzoek. Binnen een dossier kunnen gegevens worden aangetroffen over verschillende verdachten, getuigen en tenlasteleggingen. Ook de gebruikte begrippen zelf verdienen enige nadere invulling.

2.1.1 De verdachte

Onderzocht zijn de gegevens van de verdachte wiens dossiernummer getrokken werd. Indien er meer verdachten betrokken waren bij een gebeurtenis, worden die in dit onderzoek *medeverdachten* genoemd, ongeacht de grootte van hun rol bij het delict. Zij worden in het onderzoek niet als verdachte of getuige meegerekend. Wel wordt hun aantal genoteerd alsmede of ze bekennen in verband met de invloed die hun bestaan op het opsporingsonderzoek van de politie kan hebben. Let wel, niet het procesrechtelijke begrip 'medeverdachte' wordt gehanteerd. Ook ingeval een uitlokker, een medepleger of een medeplichtige niet met de verdachte terechtstaat, wordt deze in dit onderzoek als medeverdachte beschouwd.⁶ Verdere gegevens ten aanzien van de medeverdachten zijn niet in het onderzoek opgenomen, omdat, indien er ten aanzien van een medeverdachte een afgesplitst dossier is aangelegd, er de kans bestaat dat er enige gegevens omtrent de medeverdachte niet in het getrokken dossier staan.

2.1.2 Gebeurtenissen versus tenlastegelegde feiten

Per dossier zijn soms meerdere strafbare feiten behandeld. Omdat de opbouw van een dossier bepaald niet afgestemd is op het doen van dit dossieronderzoek, zijn er een aantal opsplitsingen en samenvoegingen verricht om te voorkomen dat de gegevens van de getuigen dubbel geteld worden in dit onderzoek. Voorzover mogelijk is het principe gehanteerd dat hetgeen een getuige als een gebeurtenis kan waarnemen, de basiseenheid vormt. Om een voorbeeld te geven: een getuige ziet de dader iemand met een vuurwapen vermoorden. Zowel de

⁶ Artikel 341 WvSv. wordt dus niet in ogenschouw genomen.

moord als het verboden vuurwapenbezit kunnen dan door de officier apart tenlastegelegd worden. De getuige zou echter dubbel geteld worden indien per tenlastelegging de gegevens verwerkt worden. Daarom worden deze twee strafbare feiten bij elkaar gezet en als één gebeurtenis uitgewerkt.

Hiernaast is er een aantal typen tenlasteleggingen die moeilijk opsplitsbaar zijn in gebeurtenissen. In die gevallen zal toch de tenlastelegging als grondslag van de telling genomen moeten worden. Dit komt echter vooral voor bij andere delicten dan die voor dit onderzoek binnen de steekproef zijn geselecteerd. Bijvoorbeeld bij herhaalde incest in een bepaalde periode of bij gewoonteheling waarbij de heler bekent dat er meerdere gestolen goederen verhandeld werden, maar er geraden moet worden hoe vaak.

Deze verwerkingswijze heeft een nadeel. Het is wat moeilijker aan te geven in welke categorie van type delict een gebeurtenis valt indien er meerdere strafbare feiten binnen een gebeurtenis voorkomen. Daarom wordt, indien er twee strafbare feiten tenlastegelegd zijn die betrekking hebben op dezelfde waarneming, in dit onderzoek gesproken over 'twee verbonden feiten'.

Ad informandum toegevoegde zaken zijn niet meegenomen in het onderzoek.

2.1.3 Getuigen

Dat er een duidelijk verschil bestaat tussen een getuige die slechts lijfelijk in de buurt van een delict aanwezig is, en een getuige die visueel en auditief de verdachte tijdens het gehele delict heeft waargenomen, behoeft geen betoog. Echter, wanneer je bedenkt hoeveel tussenvormen er zijn, wordt duidelijk dat een nadere definitie nodig is om de grenzen aan te geven voor dit onderzoek. Hiervoor wil ik uitgaan van het volgende voorbeeld:

Frans bevindt zich in het voorportaal van een café, wanneer Ronald binnenkomt. Cor, een vriend van Ronald, die in het café een paar meter van het voorportaal verwijderd staat, loopt op hen af en pakt Frans in de houdgreep zodat Ronald Frans neer kan steken met een mes. Cor en Ronald verdwijnen hierna direct uit het café.

Buiten bovengenoemde drie personen waren er nog 30 mensen in het café aanwezig. Twintig van hen beweren niets te hebben gemerkt van de schermutseling: ze stonden met hun rug naar de voordeur, stonden achter een flipperkast, liegen omdat ze niets met het geval te maken willen hebben, enzovoort. Drie van deze 20 personen hebben echter wel Cor in de richting van het voorportaal zien lopen en één hoorde Cor tegen Ronald zeggen: 'Pak 'm in zijn maag.' Van de overige tien personen zag slechts één het geheel: zowel Ronald die met het mes stak als Cor die het slachtoffer in de houdgreep nam. De negen anderen zagen slechts een gedeelte van het geheel: twee zagen niet dat Ronald een mes in zijn handen had toen hij de stootbeweging maakte richting Frans, twee hebben Cor niet gezien, drie

anderen zagen zowel Cor als het mes in Ronalds handen niet en de laatste twee zagen alleen Cor die Frans in de houdgreep nam.

Toen de twee verdachten naar buiten gingen, botsten ze bijna tegen een persoon op die net kwam aanlopen om het café in te gaan.

Wanneer hiervan nu het dossiernummer wordt getrokken dat Cor als verdachte en Ronald als medeverdachte oplevert, worden de gegevens als volgt bezien: er waren buiten de verdachte en medeverdachte nog 32 personen aanwezig. Van hen hebben, voor zover de politie kon nagaan, 16 personen de verdachte en/of de medeverdachte gezien. Van deze 16 hebben 10 in ieder geval de verdachte zelf, Cor, waargenomen. Van deze 10 getuigen was er één persoon slachtoffer en waren er 9 personen omstander. Eén van de omstanders was slechts oorgetuige. De gegevens die in het dossier over deze 11 getuigen aanwezig zijn, dragen 11 observaties aan het onderzoek bij.

Nog twee opmerkingen over het bovenstaande. Ten eerste kan de waarneming door de getuige theoretisch gesproken, zijn: auditief, visueel, auditief en visueel, 'auditief en visueel, maar niet gelijktijdig'. Deze indeling is echter niet bruikbaar. De nadruk in de dossiers ligt sterk op wat de getuige gezien heeft en daarom wordt in dit onderzoek slechts indien een getuige uitdrukkelijk alleen oorgetuige is, dit aangegeven.

Ten tweede wordt, zoals uit bovenstaande voorbeeld blijkt, ook degene die direct voor of na het delict de verdachte ziet, als getuige meegerekend. Daarentegen wordt de persoon die bijvoorbeeld twee dagen voor de inbraak drie zich verdacht gedragende personen ziet, niet meegerekend in dit onderzoek als getuige, maar als bijdragen tot mogelijk ondersteunend bewijs.

2.1.4 De anonieme getuigenverklaring

Of de getuigen die anoniem hun verklaring afleggen, een probleem voor dit onderzoek opleveren, is afhankelijk van de kwestie of er voldoende andere gegevens genoteerd worden in de dossiers. De getuige die telefonisch een mededeling doet en vervolgens niet meer achterhaald wordt, is slechts een aanwijzing in het opsporingswerk en wordt in dit onderzoek niet verder uitgewerkt. Van de getuige die wel opgespoord is en dus in dit onderzoek meegenomen wordt, een verklaring aflegt en geconfronteerd wordt met de verdachte, is het echter van belang om te weten of deze de verdachte kent. Afgezien van het feit dat dit van belang is uit het oogpunt van de verdediging van de verdachte, zoals Fokkens (1990) uiteenzet in zijn preadvies, is het ook van belang voor de wijze waarop de getuige met de verdachte geconfronteerd behoort te worden en de betekenis die de eventuele herkenning heeft.

2.1.5 Sfeergetuigen

Deze getuigen zijn van een heel ander type dan de getuigen die in dit onderzoek centraal staan. Het betreft bijvoorbeeld personen die de verdachte kennen en die zoals de naam al aangeeft de sfeer, gemoedstoestand van de verdachte en andere relevante gegevens aangeven in de aanloop naar een delict of juist erna. Sfeergetuigen worden dan ook niet meegenomen in het onderzoek.

2.2 Het kwantitatieve onderzoek

2.2.1 De steekproef

Daar van misdrijven die strafbaar gesteld zijn bij de Opiumwet en de Wegenverkeerswet, verwacht mag worden dat eventuele getuigen van een ander kaliber zijn dan die hier onder de loep worden genomen, is er vooraf voor gekozen de dossiers die uitsluitend gebaseerd zijn op dit soort misdrijven, buiten de steekproef te houden.

Het onderzoek werd verricht in de arrondissementen Den Haag, Dordrecht, Breda, Arnhem en Utrecht. De keuze is zo gemaakt omdat dit vijftal tezamen een samenstel van zaken aangedragen krijgt dat representatief is voor de 19 arrondissementen als geheel.

Beoogd werd het zo willekeurig mogelijk trekken van een steekproef. Dit werd gedaan aan de hand van dossiernummers die de volgorde van binnenkomst van de delicten bij het openbaar ministerie weergeven.

Gezien de vele meters verkorte vonnissen of boeken van inschrijving zijn niet eerst alle meervoudige-kamerzaken geteld alvorens een steekproef te trekken. De rol kwam al niet in aanmerking omdat daar de volgorde van uitspraak weergegeven wordt. In plaats daarvan is in Den Haag de lengte in centimeters genomen van het bestand aan verkorte vonnissen van een jaar, en zijn de dossiers gelicht die zich bevonden op één, twee, drie vijftigste, enzovoort. Oorspronkelijk was de opzet om een steekproef te trekken uit de jaren 1987 en 1988. In Den Haag, het eerst onderzochte arrondissement, werd duidelijk dat het vinden van de dossiers bij de getrokken dossiernummers steeds moeilijker en tijdrovender werd naarmate de laatste periode van 1988 naderde. Daarom is viervijfde deel van de dossiernummers uit 1988 opgevraagd en uitgewerkt en het laatste vijfde deel niet.

Ook in Dordrecht, Breda, Arnhem en Utrecht is van 1988 alleen het eerste viervijfde deel gebruikt. In deze vier arrondissementen werden de dossiers gelicht die zich bevonden op één, twee, drie vijftwintigste, enzovoort, van de lengte van het gehele dossierbestand van 1987 en van vier vijfde van de lengte van het bestand van 1988.

In totaal werden in Den Haag, Dordrecht, Breda, Arnhem en Utrecht respectievelijk 90, 50, 50, 50 en 50 dossiernummers getrokken. Hiervan kon respectievelijk slechts 78%, 80%, 80%, 94%, 74% en 78% worden onderzocht: dossiernummers waren in het archief onbekend, incompleet of onvindbaar en waren ook via de andere afdelingen zoals griffie, executie, enzovoort, niet binnen korte termijn te achterhalen. Dit lukte evenmin via een afgesplitst dossier van een medeverdachte. Zodoende werden er 233 van de 290 dossiers onderzocht, waarvan 54,5% met dossiernummers uit 1987 en 45,5% met dossiernummers uit 1988.

De ontbrekende 20% van de dossiers heeft niet tot een systematische vertekening geleid. Zo vertegenwoordigen ze bijvoorbeeld niet een enkel type delict. Een aantal redenen voor het niet aanwezig zijn is denkbaar, zoals het verkeerd opbergen van dossiers, het opgevraagd zijn door iemand van het openbaar ministerie zelf en het doorsturen zonder een notitie ervan te maken. Het is mogelijk dat relatief meer dossiers van ernstige recidivisten onvindbaar waren, omdat hun dossiers vaker opgevraagd worden in verband met termijnen, voorwaardelijke straffen, enzovoort.

Aangezien men bij notoire recidivisten vaker opsporing via de reeds aanwezige politiefoto's kan verwachten, leidt het ontbreken van hun dossiers wellicht tot een te klein aantal gevallen van fotoconfrontatie.

Ook is het mogelijk dat van de zaken die in hoger beroep zijn geweest, een iets hoger percentage dossiers onvolledig was en daardoor niet analyseerbaar.

De vraag hoe groot de steekproef is ten opzichte van het geheel waaruit werd getrokken, is moeilijk te beantwoorden. Dit komt doordat de statistische gegevens van CBS en van de justitie-afdelingen Siba (Statistische Informatievoorziening en Beleidsanalyse) en DGR (Directoraat-Generaal Rechtspleging⁷) verzameld zijn naar rolnummer, terwijl de steekproef in verband met de beeldvorming van werkwijze van politie is getrokken naar parketnummer. Bovendien zijn de gegevens over de meervoudige kamer van Siba inclusief de aantallen van de economische kamer. Zodoende zal met een schatting volstaan moeten worden. Die houdt in dat de steekproef rond de 10% weergeeft van de dossiers waaruit getrokken werd. Hierbij moet in het oog gehouden worden dat delicten die in een getrokken dossier voorkomen, soms ook buiten de steekproef in de afgesplitste dossiers van medeverdachten kunnen voorkomen. Met de opgespoorde getuigen is dit evenzo.

Hoewel er duidelijke verschillen zijn in het handelen van politie en justitie, is voor de getuige een herkenningstest een herkenningstest, ongeacht of een rechercheur dan wel een rechter-commissaris de leiding heeft. Daarom is hier tussen in dit onderzoek geen onderscheid gemaakt.

⁷ voorheen Hoofddirectie Organisatie Rechtshulp en Rechtspleging (HDORR)

Herhaald testen wordt in dit onderzoek gezien vanuit de getuige. Het kan voorkomen dat bijvoorbeeld de politie slechts foto's heeft laten zien⁸ en dat daarna de rechter-commissaris een confrontatie in persoon uitvoert. Omdat de herkenningstests voor het leeuwedeel door de politie worden afgenomen, wordt voor de leesbaarheid in het vervolg bij de herkenningstests alleen van politie gesproken.

2.2.2 Getuigen in de rechtszaal

Uit gesprekken bleek, dat het openbaar ministerie zelden het initiatief neemt getuigen op de zitting uit te nodigen. In het gerechtelijk vooronderzoek wordt alles uitgewerkt tot men het idee heeft dat alles wat van belang is boven tafel is gekomen. Wanneer een getuige dan toch op de lijst wordt geplaatst, zal dat zijn op verzoek van de advocaat van de verdachte omdat deze hiermee twijfel denkt te kunnen zaaien. Daar de feuille in slechts een kleine minderheid van de dossiers in het dossier zelf bewaard wordt en bovendien geen letterlijk verslag bevat van wat gesproken werd, is de getuige in de rechtszaal niet meegenomen in het onderzoek.

2.2.3 Verwerking gegevens

De gegevens werden verzameld met behulp van codeboeken in Datatool 2.1 en verder verwerkt met SPSS/PC+.

2.3 Het kwalitatieve onderzoek

Om de juiste context bij de gegevens in de dossiers aan te kunnen geven en duidelijk te krijgen wat voor zaken nu wel en niet in de steekproef kunnen vallen, zijn diverse gesprekken met rechercheurs, mensen van de fotoherkenningsdienst en andere politiemensen gevoerd op het hoofdbureau van politie in de

⁸ Hierbij moet onderscheid gemaakt worden tussen opsporingsonderzoek en gerechtelijk vooronderzoek. Ten eerste omdat er verschil in de methode van onderzoek bestaat. In de opsporingsfase is er nog geen verdachte, maar wordt er gezocht naar een verdachte die de dader zou kunnen zijn. In deze fase bevatten de fotoconfrontaties opmerkelijk veel foto's, tot in de honderden. In het gerechtelijk vooronderzoek is er een verdachte ten aanzien van wie bewijs moet worden verzameld. Fotoconfrontaties in deze fase bevatten slechts een tiental foto's omdat er om de foto van de verdachte heen foto's toegevoegd worden om de getuige te testen. Ten tweede gaan bij het gerechtelijk vooronderzoek de rechten van de verdachte een rol spelen.

arrondissementen Den Haag, Dordrecht, Breda en Arnhem. Besproken werd hoe beslissingen in het opsporingswerk worden genomen, wanneer getuigen opgespoord worden en in welke situaties en op welke wijze getuigen met verdachten geconfronteerd worden. Hierbij werd ook gekeken naar de confrontatieruimtes. Vervolgens werd bekeken en besproken hoe de foto's bij de fotoherkenningsdienst worden opgeslagen en hoe te werk wordt gegaan bij het selecteren van foto's. Daar er niet zoiets als 'een blik getuigen' opengetrokken kan worden, was het bijwonen van identificatietests in de praktijk afhankelijk van de actuele situatie van het moment.

Hieronder worden de bovengenoemde onderwerpen besproken waarbij ook confrontaties die werden bijgewoond, zullen worden aangegeven.

3 De eerste onderzoeksvraag

De eerste onderzoeksvraag luidde: *'Hoe vaak worden in de zwaardere misdrijfzaken procedures ter herkenning van een verdachte toegepast?'*

Er werd voor gekozen om in de steekproef geen zaken gebaseerd op de Opiumwet en de Verkeerswet op te nemen. Uit de analyse blijkt dat ook bij twee andere, wel in de steekproef vallende soort zaken de getuigen niet van toepassing zijn in het kader van dit onderzoek, namelijk bij bepaalde fraude- en incestzaken.

Ten eerste zijn getuigen bij bepaalde fraudezaken van een ander kaliber: niet de handeling zelf maar de positie/invloed van de verdachte staat centraal: de getuige (sfeergetuige) is bekende van de verdachte en zelf ook vaak een medeverdachte. De bewijsmiddelen bestaan grotendeels uit paperassen. Het feit staat ter discussie, niet de identiteit.

Bij de kleine delicten zoals het vals uitschrijven van een gestolen girobetaalkaart komt er soms wel een getuige aan te pas zoals in dit onderzoek bedoeld.

Ten tweede de slachtoffers van incest. Bij hen staat het feit, of vaak beter gezegd 'het proces van jaren in huiselijke kring', centraal, niet de vraag of de aangewezen door het slachtoffer goed geïdentificeerd wordt: de politie krijgt bij aanvang van het onderzoek al de personalia van de verdachte in handen. Eventuele familieleden zien vaak niet met eigen ogen het strafbare feit, maar merken vaak wel alles eromheen. Zij worden daarom beschouwd als sfeergetuigen en vallen als zodanig buiten het onderwerp van onderzoek.

Gebeurtenissen die van een van deze twee typen zijn, worden daarom in de steekproef gerekend onder de delicten waarbij getuigen niet van belang zijn.

3.1 Aantal gebeurtenissen met herkenningstests

De 233 dossiers die werden onderzocht, bevatten tezamen 538 gebeurtenissen⁹, dat is gemiddeld 2,3 gebeurtenissen per dossier. In 8% van de gebeurtenissen werden twee verbonden feiten ten laste gelegd. Hierdoor komen in totaal 581

⁹ Tenlasteleggingen van parketnummers uit samengevoegde dossiers uit een ander jaar dan 1987 of 1988 zijn niet meegenomen.

Tabel 1 : Karakterisering van de gebeurtenissen uit de steekproef

totaal aantal gebeurtenissen	getuigen mogelijk bij de gebeurtenis	getuigen opgespoord bij de gebeurtenis	minstens één van de opgespoorde getuigen getest
538	116 nee 422 ja	221 nee 201 ja	101 nee 100 ja

tenlasteleggingen voor bij de 538 gebeurtenissen.¹⁰ Zie voor een overzicht hiervan schema's 1 en 2 van bijlage 3.

Er zijn 116 gebeurtenissen niet van belang voor dit onderzoek, omdat er geen sprake kan zijn van getuigen zoals hiervoor gedefinieerd. De fraude- en incestzaken vormen hierbij de grootste groep.¹¹ Dit houdt in dat een incestslachtoffer niet meegerekend is bij de 422 gebeurtenissen met mogelijk getuigen en ook niet meegerekend is bij de beantwoording van de tweede onderzoeksvraag. In schema 3 van bijlage 3 wordt het type gebeurtenissen weergegeven waarbij getuigen zoals in dit onderzoek gedefinieerd is, wel aanwezig kunnen zijn.

In 221 gebeurtenissen waarbij eventuele getuigen gelet op de aard van de gebeurtenis wel een rol kunnen spelen, is voor zover de politie kon nagaan géén getuige aanwezig geweest of hebben de getuigen niet de dader maar een mededader gezien.

In 201 gebeurtenissen is wel sprake van de aanwezigheid van een of meer opgespoorde getuigen die de dader gezien hebben. Dit aantal gebeurtenissen is verspreid over 124 van de 233 dossiers.¹²

De 100 gebeurtenissen waarbij tenminste één van de getuigen een herkenningstest heeft gedaan, zijn verspreid over 70 dossiers.

¹⁰ In 1,7% van de dossiers is een verdachte of medeverdachte aanwijsbaar (gewone diefstallen en inbraken niet geteld) die in een ander dossier in de steekproef (uit de overige 98,3%) ook een betrokkene is. De combinatie verdachte-verdachte komt niet voor.

¹¹ Zie de definitie van getuigen die in hoofdstuk 2 gegeven wordt en o.a. de uiteenzetting van de rol van bepaalde fraude- en incestzaken.

¹² Hierbij komt in 6 dossiers een gebeurtenis voor waarbij het sterke vermoeden bestaat dat er geen getuigen als opgespoord weergegeven kunnen worden door non-reporting door de politie.

De getuigen werden voornamelijk opgespoord bij delicten die naar primaire tenlastelegging behoren tot de categorieën leven en persoon, vermogensmisdriven, gekwalificeerde diefstal en diefstal met geweld. Zie bijlage 2 voor precieze weergave van de definitie van de categorieën en schema 4 van bijlage 3 voor de hier bedoelde aantallen.

Ook bij de gebeurtenissen waarbij vermeld staat dat de getuigen een herkenningstest hebben gedaan, werden getuigen voornamelijk bij deze categorieën opgespoord. Zie voor precieze weergave schema's 5-7 van bijlage 3.

3.2 Aantal getuigen dat aan herkenningstests meedeed

Zoals al beschreven, komen getuigen voor bij de 201 gebeurtenissen van tabel 1. In totaal zijn hierbij 433 getuigen¹³ opgespoord (zie schema 8 van bijlage 3). Van deze 433 getuigen hebben 166 getuigen (38,3%) bij de politie of rechter-commissaris één of meer herkenningstests gedaan.

3.3 Selectie van getuigen

Uit bovenstaande gegevens komt naar voren dat een gedeelte van de getuigen niet getest is. De politie selecteert blijkbaar getuigen. De vraag is hier waarop dan geselecteerd wordt. In het navolgende worden verschillende redenen onder de loep genomen, te weten:

- a. het al dan niet hebben bekend van de verdachte;
- b. of de getuige de verdachte kende van voor de gebeurtenis;
- c. het moment waarop de verdachte werd opgepakt.

ad a.

Het is mogelijk dat de politie die gebeurtenissen selecteert voor een test, waarbij de verdachte nog niet heeft bekend. In het andere geval test de politie niet, omdat zij denkt dat de identiteit vaststaat: volgens haar is er reeds bewijs door de bekentenis.

¹³ Niet meegerekend bij dit aantal getuigen zijn dubbeltellingen die voorkomen ingeval dezelfde getuige dezelfde verdachte meer dan eenmaal een delict ziet plegen. Dit komt vooral voor bij getuigen die de verdachte goed kennen. Ook indien een opgespoorde getuige, verdachte of medeverdachte een andere getuige noemt maar uit het dossier niet blijkt dat de politie die getuige gesproken heeft, wordt die andere getuige niet meegerekend. Getuigen die bijvoorbeeld tijdens de achtervolging werden aangesproken, maar niet genoteerd werden, worden niet meegeteld. Zouden de bovenstaande vormen wel meegeteld worden, dan zouden 475 getuigen geteld worden.

In eerste instantie bevestigen de cijfers deze veronderstelling echter niet. Er zijn niet significant meer gebeurtenissen met niet-bekennende verdachten waarbij tenminste één getuige getest is¹⁴ (zie tabel 1 van bijlage 3).

Het is mogelijk dat het verschil niet zit in het aantal gebeurtenissen, maar wel in het *aantal getuigen* dat per gebeurtenis *getest* wordt. De onderzoeksgegevens geven echter ook bij het aantal getuigen dat getest wordt geen verschil te zien¹⁵ (zie tabel 2 van bijlage 3). Daarbij is echter de uitslag van de herkenningstest buiten beschouwing gelaten. Verschillen in selectie blijken wel op te treden als naar de uitslag van de herkenningstest wordt gekeken: bij *positieve herkenningen* blijkt de verdachte vaker te bekennen dan bij geen positieve herkenningen¹⁶ (zie tabel 3 van bijlage 3). Een mogelijke verklaring voor dit op zich merkwaardige verschil is, dat de politie uit ervaring weet dat een niet-bekennende verdachte bij positieve herkenning vaak toch nog bekennt (zie ook paragraaf 4.1). Indien vanuit deze gedachte geconfronteerd wordt, is de functie van de herkenningstest geworden het overtuigen van de verdachte dat ontkennen geen zin meer heeft. Dat is iets anders dan het verzamelen van ooggetuigenbewijs voor de rechter.

Waarom konden we in eerste instantie geen verschillen vinden? Er zijn vier mogelijke redenen voor aan te wijzen. De eerste reden is non-reporting: de negatieve uitslag op de herkenningstest wordt als een mislukte test beschouwd en niet gerapporteerd. Men realiseert zich daarbij kennelijk niet, dat de negatieve uitslag op zichzelf al een indicatie is voor de betrouwbaarheid van de positieve herkenning van een andere getuige van de gebeurtenis.

De tweede reden is van onderzoekstechnische aard. Het datamateriaal heeft betrekking op, na behandeling door de meervoudige kamer, *afgesloten* dossiers. Daardoor zijn bekennende verdachten ook diegenen, die pas in de rechtszaal hebben bekend. Maar de officier van justitie kan hebben afgezien van vervolging van verdachten die zijn blijven ontkennen. Het percentage bekennende verdachten is derhalve feitelijk kleiner dan het percentage dat voor of tijdens het testen heeft bekend en vervolgens voor de meervoudige kamer moest verschijnen.

De derde reden is dat dit gevonden verschil afgezwakt kan zijn door septs wanneer er geen ander bewijs meer gevonden is. In dat geval komt de gebeurtenis niet in de steekproef voor.

De vierde en laatste reden is de mogelijkheid dat de verdachte ook werkelijk niet de dader is. Ontkenning door de verdachte is dan ook een relevant gegeven.

¹⁴ $\chi^2=1,16$; $df=1$; niet significant op 5%-niveau

¹⁵ $\chi^2<0,01$; $df=1$; niet significant op 5%-niveau

¹⁶ $\chi^2=8,77$; $df=1$; significant op 5%-niveau

De hierboven besproken gegevens behelzen onder andere 30 geteste getuigen bij 26 gebeurtenissen met ontkennende verdachten. Hiernaast zijn er nog 11 gebeurtenissen waarbij géén getuigen opgespoord werden, maar ze van belang geweest waren indien ze er wel waren geweest. Wordt naar deze 37 gebeurtenissen met ontkennende verdachten gekeken, dan blijken er altijd getuigen bij de categorieën leven en persoon, diefstal met geweld en seksuele misdrijven opgespoord te zijn (zie schema's 9-12 van bijlage 3). Hoewel dit op het eerste oog zeer logisch lijkt 'slachtoffers doen aangifte en zijn tevens de getuigen' of er zijn mensen slachtoffer die geen getuige zijn geweest omdat het delict pas later werd ontdekt dan gepleegd, is dit niet geheel waar. Het laatste geval is namelijk wel slachtoffer in de ogen van een verzekering, maar is van een ander soort dan in dit onderzoek waarin het slachtoffer ook getuige moet zijn geweest. Wat juist wel bedoeld wordt, is dat ook in het geval dat het slachtoffer vermoord is of in coma ligt, er andere getuigen aanwezig zijn geweest.

ad b.

Een andere mogelijkheid is dat er geselecteerd wordt op basis van het feit dat *de getuige de verdachte niet kent*. Indien een getuige de verdachte kent, kan met een herkenningstest niet meer getest worden op dader; hooguit kan dan getest worden naar een bekend persoon ongeacht of deze persoon de dader is. In tabel 4 van bijlage 3 worden de in de steekproef aangetroffen aantallen weergegeven.

Zowel wanneer per getuige als wanneer per gebeurtenis¹⁷ gekeken wordt, blijkt een significant verschil te bestaan tussen de groepen getuigen die wel en die niet een herkenningstest hebben gedaan. Zie respectievelijk tabellen 4 en 5 van bijlage 3.

Zo blijkt dat per getuige bezien de getuigen die de verdachte kennen, relatief minder vaak getest worden dan getuigen die de verdachte niet kennen.¹⁸

Per gebeurtenis bezien blijkt ook dat er minder vaak een herkenningstest voorkomt indien minstens één getuige de verdachte kent (een zogenaamde 'bekende verdachte').¹⁹

Hieruit kan worden geconcludeerd dat bekendheid met verdachten inderdaad een selectie criterium is.

¹⁷ De gegevens zijn als volgt geteld: indien bij een gebeurtenis één of meer getuigen zijn opgespoord, wordt de verdachte als bekend geteld indien tenminste één van die getuigen de verdachte zegt te kennen; indien uit die groep getuigen tenminste één van de getuigen een herkenningstest heeft gedaan, ongeacht of dat dezelfde getuigen zijn als de getuigen die de verdachte kennen, dan wordt de gebeurtenis geteld als een gebeurtenis met herkenningstests.

¹⁸ $\chi^2=13,47$; $df=1$; significant op 5%-niveau

¹⁹ $\chi^2=7,19$; $df=1$; significant op 5%-niveau

Toch is het percentage geteste getuigen dat de verdachte kent, niet gelijk aan nul. Bezien we nu de vraagstelling, dan verschilt deze bij herkenningstesten tussen de bekenden en onbekenden van de verdachten. Bij een bekende van de verdachte wordt bijvoorbeeld de vraag 'Is dit uw buurman?' gesteld wanneer de getuige beweert dat zijn buurman een delict heeft gepleegd, terwijl bij onbekenden van de verdachte de te stellen vraag luidt: 'Kijkt u eens of de dader van het door u genoemde delict misschien aanwezig is ...' De herkenningstests van de 32 geteste getuigen uit tabel 4 van bijlage 3 hebben dus een andere, controlerende functie bij een bewering in plaats van het verzamelen van bewijs van identiteit.

Deze andere functie is het meest duidelijk zichtbaar bij de gebeurtenissen die een primaire tenlastelegging van de categorie leven en persoon bevatten. Van de 100 gebeurtenissen waarbij minstens één van de getuigen werd getest (zie schema 5 van bijlage 3), zijn er 23 gebeurtenissen met deze categorie. Bij 14 van deze 23 gebeurtenissen kent minstens één van de getuigen de verdachte. Opvallend is dat de categorie leven en persoon de enige grote categorie is waarbij dit zo is. Bij de andere drie grote categorieën zijn er aanmerkelijk meer gebeurtenissen met alleen getuigen die de verdachte niet kennen.

Wanneer specifiek naar de 14 gebeurtenissen met bekende verdachten wordt gekeken, dan zijn er zes gebeurtenissen waarbij alle opgespoorde getuigen de verdachte vaag tot goed kennen, bij de overige acht gebeurtenissen is er per gebeurtenis een groep getuigen opgespoord waarvan slechts een gedeelte de verdachte kent. Van laatstgenoemde groep werd bij één gebeurtenis alleen de getuige die de verdachte kende getest, bij drie gebeurtenissen alleen de getuigen die de verdachte niet kenden, en bij vier gebeurtenissen werd zowel van de getuigen die de verdachte wel als van hen die de verdachte niet kenden, iemand getest.

ad c.

Een derde mogelijk selectie criterium dat een gedeelte van de niet-geteste getuigen zou kunnen verklaren, is het *moment waarop verdachten opgepakt werden* door de politie. Bij 27 van de 201 gebeurtenissen (13,4%) was dit op heterdaad.

Uit het dossieronderzoek, zie tabel 6 van bijlage 3, blijkt inderdaad dat getuigen relatief minder vaak geconfronteerd worden met de verdachte indien de politie de verdachte op heterdaad heeft opgepakt.²⁰

Van belang is nu of dit verschil al bij de opsporing zelf naar voren komt. Om dit te kunnen beoordelen, wordt gekeken naar de 201 gebeurtenissen waarbij getuigen opgespoord werden en naar de 221 gebeurtenissen waarbij geen

²⁰ $\chi^2=16,88$; $df=1$; significant op 5%-niveau. Vergeleken zijn de gegevens van 'op heterdaad' versus 'kort na delict en later'.

getuigen opgespoord werden maar ze wel van belang zouden zijn geweest indien ze er wel zouden zijn geweest. Wanneer bij deze 422 gebeurtenissen waarbij eventueel aanwezige getuigen van belang kunnen zijn, gekeken wordt naar het moment waarop de verdachte opgepakt wordt en dit vergeleken wordt met het wel of niet opsporen van getuigen, dan blijkt dat getuigen relatief vaker opgespoord worden bij aanhoudingen op heterdaad en minder vaak bij de latere aanhoudingen.²¹ De verklaring is dat de politie vaak de verdachte op heterdaad of vlak na een delict aanhoudt dankzij een waarschuwing van een getuige; indien geen getuige aanwezig is geweest, zal de politie slechts bij toeval een verdachte op heterdaad of vlak na het delict op kunnen pakken.

Geen van de verdachte die op heterdaad opgepakt werd bij een gebeurtenis met opgespoorde getuigen, ontkent. Dat verdachten die een delict gepleegd hebben waarbij getuigen aanwezig waren, minder geneigd zouden zijn te bekennen wanneer ze later in plaats van kort na het delict opgepakt worden, is niet significant²². Niet in dit onderzoek onderzocht is of er ook verschil bestaat indien onderscheid wordt gemaakt in opsporing van de verdachte in weken, maanden of jaren.

Uit bovenstaande kan worden geconcludeerd dat er meer neiging bestaat de getuigen te confronteren met de verdachte naarmate de getuige of de groep getuigen bij een delict minder met de verdachte bekend is en wanneer de verdachte niet op heterdaad opgepakt is. Verder blijkt er een negatief verband te bestaan tussen het aantal positief herkende getuigen en het blijven ontkennen van verdachten.

Hoe minder andere bewijsmiddelen opgespoord zijn, hoe meer nadruk op de herkenningen door getuigen komt te liggen. In tabel 2 wordt het aantal getuigen weergegeven dat getest is, gegeven andere bewijsmiddelen in situaties waarbij de verdachte niet op heterdaad is opgepakt en de verdachte ontkent de gezochte persoon te zijn.²³ De gegevens zijn inclusief de bewijsmiddelen die na de herkenningstests zijn gevonden.

Indien minstens één van de getuigen de verdachte kent, kan het zijn dat niet alle getuigen getest worden omdat een van de getuigen die de verdachte kent, getest is om te zien of de personalia wel kloppen of omdat een aantal getuigen die de verdachte niet kennen, gebruikt zijn om het verhaal van de getuigen die de verdachte wel kennen, te checken.

²¹ 27 verdachten van de 201 versus 13 van de 221 werden op heterdaad opgepakt. $\chi^2=6,14$; $df=1$; significant op 5%-niveau; zonder de vier 'missings' bij de vraag of er getuigen opgespoord werden, significant.

²² $\chi^2=2,6$; $df=1$; niet significant op 5%-niveau

²³ Geen van de verdachten die ontkenden, werd op heterdaad betrapt.

Tabel 2: Het belang van de herkenningstest bij ontkennende verdachten die niet op heterdaad zijn opgepakt

aantal gebeurtenissen ⁽¹⁾	bekende verdachte ⁽²⁾	bekennende medeverdachte ⁽³⁾	ander bewijs ⁽⁴⁾	opgespoorde getuigen ⁽⁵⁾	geteste getuigen ⁽⁶⁾
26	13 ja	3 ja	3 nee	11	6 (55%)
			- ja	-	-
		10 nee	4 nee	11	4 (36%)
	13 nee	6 ja	6 ja	11	3 (27%)
			2 nee	8	2 (25%)
		7 nee	4 ja	17	3 (18%)
			3 nee	11	10 (91%)
		4 ja	8	2 (25%)	

⁽¹⁾ het aantal gebeurtenissen waarbij de verdachte niet op heterdaad betrapt is en de verdachte ontkent de gezochte persoon te zijn. Zie voor het type delict schema's 9-12 van bijlage 3, opvallend vaak bevat de gebeurtenis een delict van de categorie leven en persoon.

⁽²⁾ minstens één van de opgespoorde getuigen kent de verdachte vaag tot goed.

⁽³⁾ minstens één medeverdachte bekent met de verdachte het delict te hebben gepleegd; zowel indien elke medeverdachte ontkent, indien een medeverdachte alleen zijn eigen aandeel bekent maar niet de verdachte erbij betreft, als wanneer geen medeverdachte aanwezig is geweest, wordt het antwoord nee gegeven; zie ook tabel 7 van bijlage 3.

⁽⁴⁾ voetsporen, vingerafdrukken, sperma, bloed, lichaams-/hoofdharen, enzovoort die volgens laboratorium/politie-onderzoek tot de verdachte te herleiden zijn en ook wapens, gebruikte auto's en gestolen goederen die van het misdrijf afkomstig zijn, sfeergetuigen, etcetera welke door de politie konden worden achterhaald.

⁽⁵⁾ het aantal getuigen dat is opgespoord bij het aantal gebeurtenissen dat vermeld staat onder 'ander bewijs'.

⁽⁶⁾ het aantal opgespoorde getuigen die een herkenningstest hebben gedaan, ongeacht of de herkenning positief of negatief was.

Indien geen van de getuigen de verdachte kent, vervalt die reden en behoren alle getuigen getest te worden. Hier blijkt bij de gebeurtenissen zonder ander bewijs een groot verschil te bestaan in het aantal getuigen bij wie herkenningstests worden gerapporteerd naar gelang er medeverdachten zijn die bekennen (Fisher Exact Probability test, $p=0,0062$; significant). In tabel 2 zijn deze aantallen cursief gedrukt. De verklaring die hier het meest logisch is, is deze. Indien een medeverdachte bekent, wordt dit gezien als een bewijs dat aanvulling behoeft door slechts één of twee getuigen die de verdachte hebben herkend. Zodra het gewenste aantal getuigen met positieve herkenningen verkregen is, worden andere getuigen niet meer opgeroepen om een herkenningstest af te leggen. Het aantal niet-geteste getuigen is dan afhankelijk van het aantal voorafgaande getuigen met negatieve uitslagen. Indien dit niet zo is, maar toch alle getuigen getest worden, dan is er sprake van non-reporting van negatieve uit-

slagen. In beide gevallen kan de meervoudige kamer geen goed beeld krijgen van de waarde van de positieve herkenningen die wel in het dossier weergegeven zijn. Hetzelfde verschil in aantal geteste getuigen bestaat tussen de delicten met wel of niet ander bewijs indien er geen bekende medeverdachten zijn, noch een getuige die verdachte kent, noch dat de verdachte op heterdaad werd opgepakt. Deze aantallen staan in tabel 2 binnen de stippellijn.

4 De tweede onderzoeksvraag

De tweede onderzoeksvraag luidde: *'Welke herkenningprocedures hanteert de politie bij de getuigen en waarom?'*

Deze vraag wordt in dit hoofdstuk in twee delen beantwoord. Eerst worden de bevindingen uit het kwalitatieve onderzoek besproken. In dit deel worden de wijze waarop in de praktijk de politiefoto's en de osloconfrontaties worden uitgevoerd en de zwakke plekken in de gebruikte procedures uiteengezet.

In het tweede deel worden de gegevens uit het kwantitatieve onderzoek besproken.

4.1 Uitkomsten van het kwalitatieve onderzoek

De politie selecteert of krijgt te maken met selecties. Zo is er de inperking van het totaal aantal delicten dat zich in werkelijkheid heeft afgespeeld tot het aantal delicten waarvan aangifte werd gedaan. Hiernaast is er de invloed van richtlijnen en geeft de politie voorkeur aan zaken met slachtoffers boven zaken waarbij geen individuen geschaad zijn en bestaan er een aantal schiftingen op grond van getuigenverklaringen. In de opsporingsfase vinden ook andere schiftingen plaats.

Door het tonen van politiefoto's aan getuigen bijvoorbeeld, wordt de groep van mogelijke verdachten ingekrompen tot hen die al een keer met politie in contact kwamen. Bovendien is de algemene indruk dat herhaalde recidive nog meer kans oplevert om gepakt te worden, omdat er van zulke recidivisten meerdere foto's in de te tonen fotoserie aanwezig kunnen zijn, die mogelijk alle beantwoorden aan het door de getuige verstrekte signalement.

Een ander punt bij de opsporing, dat met het vorige te maken heeft, is dat bij meerdere vergelijkbare delicten soms de diverse voorafgaande omschrijvingen die de getuigen van het uiterlijk van de dader geven, samengebracht worden tot één. Dit kan gebeuren in twee gevallen. Het eerste is dat er meer dan één getuige van een delict is; de samenvoeging wordt dan gebruikt met het idee dat dit een nauwkeurigere omschrijving oplevert ten aanzien van de dader

van dit ene delict.²⁴ Het tweede geval is dat er aanwijzingen zijn dat er sprake is van verschillende delicten die gepleegd zouden kunnen zijn door een en dezelfde persoon. Hierbij loert het gevaar dat de dader van een delict andere niet door hem gepleegde delicten in de schoenen geschoven zal krijgen. De werkelijke dader wordt zo overigens niet opgespoord doordat de politie zich door de samenvoeging op het verkeerde spoor heeft gezet.²⁵

Factoren buiten de zaak zelf spelen ook een rol bij confronteren, bijvoorbeeld de huisvesting van de politie. De grootte van de kamers die gebruikt worden om getuigen met de verdachte in levende lijve te confronteren, varieert per gebouw. Opvallend hierbij is dat steeds de confrontatiespiegel vrij klein van formaat is en soms te diep in de muur is aangebracht, waardoor de getuige gedwongen is zeer dicht tegen de spiegel aan te gaan staan en zich in kronkels te trekken om voldoende naar links, rechts, boven of beneden te kunnen kijken. Ook zit ergens de spiegel zo hoog in de muur dat voor kleine mensen een stoel gebruikt moet worden om erdoorheen te kunnen kijken. Dit soort factoren leiden de aandacht van de getuige af van de werkelijke herkenningstaak.

Er zijn ook andere zwakke punten zoals bijvoorbeeld alle getuigen van tevoren gezamenlijk in dezelfde zaal opvangen met koffie; of dat de getuigen de line-ups op diverse manieren zien ondanks dat ze de daders niet op al die manieren tijdens het delict gezien hebben: met en zonder bivakmuts, van voor en van achter, stilstaand terwijl juist een rennende dader is gezien.

4.1.1 De praktijk van de fotoconfrontaties

Het aantal politiefoto's dat getuigen tijdens het opsporingsonderzoek te zien krijgen, is zeer uiteenlopend. Het hangt af van onder andere speciale kenmerken die getuigen van de dader wisten te vertellen, en van het type delict. Daarnaast speelt een rol de factor of men het idee had de verdachte met foto's te kunnen achterhalen en de factor werkwijze van de fotoherkenningsdienst. Dit laatste verdient uitleg. Bij het tonen van een klein aantal (15 à 20) foto's is bij een enigszins vage omschrijving van het uiterlijk van de dader de kans klein dat de dader (al uitgaande van een recidivist!) hier tussen zit. Neemt men nu

²⁴ Mijns inziens is deze afweging subjectief, want hoe moeten de omschrijvingen van getuigen die ieder uit een andere positie de dader hebben gezien, tegen elkaar worden afgewogen?

²⁵ Deze mogelijkheid komt in de steekproef natuurlijk nooit voor: geen verdachte betekent immers geen vervolging door de officier van justitie en geen uitspraak door de meervoudige kamer.

een groot aantal foto's, in de praktijk worden dat er soms honderden, dan wordt de kans klein dat getuigen de dader herkennen. Door het zien van al deze foto's hebben zij immers geen goed beeld van de dader meer voor ogen en kunnen ze hun concentratie verliezen (Loftus, 1979).

Hoe de hoeveelheid foto's kan oplopen, werd duidelijk gedemonstreerd in Den Haag. Het slachtoffer, en enige getuige, had drie daders gezien tijdens het delict en kreeg nu in totaal in een tempo van 19 foto's per minuut, ongeveer 570 foto's, dat wil zeggen 570 maal een twee- of drielুক²⁶, te zien. De kans dat de getuige hierbij nog een dader zou kunnen herkennen is wel heel klein. Vooraf aan deze foto's werd een standaardlijst ingevuld van kenmerken van de daders. Er werd per kenmerk gevraagd, niet per waargenomen dader. Hierdoor werd wat de getuige in het geheugen had, niet ten volle benut met het oog op een goede omschrijving.

Opmerkelijk is dat nimmer in een proces-verbaal melding werd gemaakt van een fotoconfrontatie waarbij honderden foto's werden getoond, terwijl door zowel mensen van de herkenningdienst als andere politiemensen verteld werd dat dit met grote regelmaat voorkomt.

Het is weliswaar zo dat foto's zelden worden getoond wanneer de verdachte al in handen is. Wanneer dit wel in het gerechtelijk vooronderzoek gebeurt, is dat in sommige gevallen omdat er geen figuranten in levende lijve bij elkaar gezet kunnen worden, maar men toch een zekere moeilijkheidsgraad wil inbouwen bij het testen van de getuige. In het algemeen kan echter worden uitgegaan van de stelling dat een fotoconfrontatie in het opsporingsonderzoek plaatsvindt, waarbij de politie zelf ook nog geen idee heeft wie de dader geweest is. Bij confrontatie in levende lijve is er echter al enige reden tot verdenking, maar de mate waarin kan uiteenlopen. Zo zijn er een aantal mogelijkheden: de confrontatie is noodzakelijk als extra bewijs, is slechts een wijze van achteraf controleren of is een tussenstap. Heeft in de opsporingsfase de foto van de verdachte ertussen gezeten, dan is iedere andere herkenningstest in het gerechtelijk vooronderzoek toch een vorm van herhaald testen.

De getuige kan op diverse manieren door de politie beïnvloed worden tijdens de fotoconfrontatie. Bijvoorbeeld door het niet vooraf maar in de aanwezigheid van de getuige selecteren van foto's door een hardop-denkende selecteur of het tijdens het bekijken van de geselecteerde foto's nog even tevoorschijn toveren van een andere kandidaat op foto die redelijk aan het signalement voldoet. Ook het minuten lang laten kijken naar een foto om vervolgens weer in het snelle tempo met de andere foto's door te gaan, beïnvloedt de getuige. In praktijk komen zulke beïnvloedingen met grote regelmaat voor.

²⁶ Twee of drie foto's van dezelfde persoon, in wisselende stand.

Het tonen van meer foto's van dezelfde verdachte tussen foto's van anderen, is suggestief. Ook indien dit gebeurt met foto's van de verdachte in verschillende hoedanigheden, bijvoorbeeld als magere drugverslaafde en als wat dikkere, bijna afgekickt persoon.

Dat meer foto's van dezelfde verdachte binnen een fotoserie een zwak punt in de test is, wordt niet door alle politiemensen op dezelfde waarde geschat. Hierbij wordt de werkdruk wel als oorzaak aangevoerd voor het niet verwijderen van dubbele foto's.²⁷ Een andere factor is dat verschillende indelingen gebruikt worden om de foto's op te slaan. Hierdoor kunnen bij diverse categorieën dezelfde foto's voorkomen. Wanneer nu na foto's getoond te hebben van een bepaalde categorie de getuige niemand aangewezen heeft, wordt in praktijk wel verder gegaan met een andere categorie: een algemenere categorie of juist een met meer kenmerken. Op deze wijze worden soms foto's van bepaalde personen herhaaldelijk getoond zonder dat er notitie van wordt gemaakt door de politie. Bovendien gebruikt niet ieder politiebureau dezelfde categorie-indeling voor het opslaan van foto's. De wijze van 'met de hand' selecteren van foto's voor een fotoserie kan hierdoor per politiebureau verschillen. Wordt slechts melding gemaakt in het proces-verbaal van politie van het feit dat de getuige een fotoserie heeft gezien en daarbij de verdachte al dan niet heeft aangewezen, dan valt moeilijk in te schatten wat de getuige daadwerkelijk gezien heeft.²⁸ Een duidelijkere uiteenzetting van wat getoond werd, is daarom nodig.

In Arnhem wordt gebruik gemaakt van foto-opslag op videoband. Door de koppeling van de plaatselijke verdachtenfotobestanden tot een regionaal bestand komen er soms van dezelfde persoon meer foto's in het bestand voor. Alle foto's zijn ingevoerd omdat het te tijdrovend werd geacht om bij de invoer te selecteren. Bovendien werd naar voren gebracht dat bijvoorbeeld drugverslaafden hun ups en downs hebben en dat daarbij hun gewicht en uiterlijke verzorging varieert. Door ettelijke foto's voorhanden te hebben, zou per geval een passende foto beschikbaar zijn. Bij het begin van de fotoconfrontatie zou dan met de hand voorkomen kunnen worden dat er meerdere foto's van enige personen in de serie getoond worden. Bij een fotoconfrontatie die ik mocht bijwonen, bleek dit echter niet te gebeuren.

²⁷ De vraag komt hier op in hoeverre de werkdruk een standaardantwoord is voor al wat anders is of verkeerd gaat.

²⁸ In de tweede, herziene druk van juni 1992 van het rapport Identificatie van personen door ooggetuigen van de RAC-werkgroep Identificatie wordt thans gesteld dat fotoseries reproduceerbaar moeten zijn. Dit gebeurt door in het opleg-proces-verbaal dat de politie zelf houdt, aan te geven welke foto's getoond zijn. De advocaat kan dit slechts na toestemming van het openbaar ministerie of de rechter inzien.

De criteria op basis waarvan foto's geselecteerd worden, blijken in de praktijk ongerekt of ingekrompen te kunnen worden. De voorafgaande omschrijving zoals in het proces-verbaal vermeld wordt, is hierdoor niet een aanwijzing voor de precisie van de selectie van de fotoserie.

Het percentage getuigen dat daadwerkelijk een juiste verdachte aanwijst, wordt door de diverse herkenningdiensten en rechercheurs niet boven de 10% geschat. Doordat mislukte herkenningen kunnen leiden tot het staken van het onderzoek, worden ze niet gerapporteerd. Dit percentage is overigens niet geheel vergelijkbaar met het percentage getuigen dat in de steekproef de verdachte herkent, omdat de steekproef getrokken is uit een specifieke groep: de gebeurtenissen waarvan de politie en vervolgens de officier van justitie gedacht hebben dat er genoeg bewijsmiddelen zijn om de verdachte voor de rechter te laten komen.

4.1.2 Wanneer wordt er een osloconfrontatie gehouden?

Redenen die worden aangedragen voor het niet uitvoeren van een osloconfrontatie zijn: tijdgebrek, een relatief te 'klein' delict en het niet beschikbaar zijn van figuranten.

Het niet hebben van tijd komt soms van twee kanten: de politie heeft meer zaken te regelen en de getuige vertrekt bijvoorbeeld op korte termijn om bij te komen van de schrik. De beslissing om anders te confronteren dan met de gewenste osloconfrontatie, wordt door de politie in bepaalde gevallen overhaast genomen. Dit ontnemt soms de officier van justitie de reële mogelijkheid de dader met succes te vervolgen in geval de zaak grotendeels bewezen moet worden met behulp van herkenningen.

Bij de wijze van aanpak van een zaak door de politie staat de ernst van het delict met het gebrek aan tijd in verband. Zo wordt bij een tasjesroof waarbij een oudere dame wat schrammen oploopt en f 250 kwijt is, slechts aan een eenpersoonsconfrontatie gedacht, omdat de hoeveelheid tijd, geld en mankracht liever bij een delict ingezet wordt waarbij bijvoorbeeld f 250.000 door de daders is buitgemaakt. Het aantal malen dat er een osloconfrontatie georganiseerd wordt, is erg klein: van twee tot drie per jaar op een hoofdbureau van politie in een klein arrondissement, tot in drukke tijden eenmaal per week in Den Haag. Let wel, deze aantallen zijn gebaseerd op schattingen van rechercheurs.

Het selecteren van figuranten wordt ervaren als een moeilijk gedeelte van de organisatie van de osloconfrontatie. Hierdoor wordt juist bij verdachten van andere nationaliteit soms geen osloconfrontatie gehouden omdat men niet voldoende figuranten kan vinden. In dit soort gevallen doet men dan toch een eenpersoonsconfrontatie. Gezien het feit dat getuigen bij verdachten met een andere etnische achtergrond dan zij zelf hebben toch al meer beoordelings-

fouten maken (Rattner, Weimann en Fishman, 1990), is juist in deze gevallen een osloconfrontatie extra gewenst.

Op het terrein van zware zedendelicten zijn twee meningen waarneembaar omtrent de vraag of een slachtoffer met de dader geconfronteerd moet worden. De ene is dat confrontaties zoveel mogelijk moeten worden beperkt in verband met de emoties die een confrontatie bij het slachtoffer zou losmaken. Volgens de andere mening is het juist van belang in dit soort zaken het slachtoffer te confronteren omdat het slachtoffer een goede getuige is. Door een positieve herkenning zou dan het opsporingswerk bevorderd worden.

De osloconfrontatie wordt onder andere om bovenstaande redenen door de politie beschouwd als laatste redmiddel dat slechts bij een ernstig misdrijf waarbij weinig bewijs boven tafel is gekomen, toegepast moet worden.

4.1.3 De uitvoering van de osloconfrontatie

Bij de osloconfrontatie wordt in de praktijk dezelfde verdachte met dezelfde figuranten twee- tot driemaal achter elkaar getoond in verschillende opstellingen, waarbij de personen verschillend genummerd zijn. Als reden wordt hiervoor opgegeven dat getuigen de verdachte soms in de eerste opstelling niet herkennen en in de tweede wel doordat ze de verdachte in een andere houding/hoek zien staan. Het wordt dan ook gezien als een controle: de getuige die op enigerlei wijze van een andere getuige te weten is gekomen dat bijvoorbeeld nummer drie in de opstelling de verdachte is, zou zo door de mand vallen. Het is echter hoogst onwaarschijnlijk dat getuigen de tweede maal niet meer zouden herkennen wie ze een paar minuten daarvoor als verdachte in de vorige opstelling aangewezen hebben. Dit is een vorm van herhaald testen waarbij de tweede en volgende test van generlei waarde zijn.

Het komt in de praktijk voor dat na een of twee keer confronteren niet met alle getuigen doorgedaan wordt met confronteren tot driemaal per getuige. Vaak worden al de getuigen die de osloconfrontatie moeten zien achter elkaar geconfronteerd met dezelfde parade; hierna wordt de parade veranderd en krijgen alle getuigen de nieuwe opstelling te zien. Wat gebeurt, is dat bij de eerste confrontatieronde de getuigen bewust of onbewust beoordeeld worden; soms wordt alleen doorgedaan met de getuigen bij wie alsnog of nogmaals een herkenning wordt verwacht. Hierdoor zijn de osloconfrontaties binnen één zaak al niet meer vergelijkbaar.

In de gesprekken werd van politiezijde herhaalde keren gewaarschuwd voor de bekende fouten zoals het hebben van een verdachte op witte gympies met figuranten op dienst schoenen en een verdachte zonder stropdas terwijl figuranten dit wel dragen. Opmerkelijk was dat in een van de zeer weinige osloconfron-

taties die in de steekproef voorkomen, het tegendeel het geval is: de verdachte is de enige persoon in de line-up die een stropdas draagt ...

Dat een osloconfrontatie op vele manieren verkeerd kan gaan, was in de praktijk duidelijk waar te nemen in het volgende geval.

Een verdachte beweerde, na ook in hoger beroep bij verstek veroordeeld te zijn voor diverse kleine diefstalletjes, dat hij niet degene was die op heterdaad was betrapt; kennelijk had de dader valse personalia, namelijk die van de verdachte, opgegeven aan de politie. Dit nu moest tweeëneenhalf jaar na de delicten door een rechter-commissaris uitgezocht worden. De politiemensen die de verdachte destijds aanhielden, moesten een herkenningstest doen om de persoon te herkennen die zij op heterdaad hadden betrapt. Op verzoek van de advocate werd de confrontatie een osloconfrontatie met vier broers van de verdachte als figuranten. Dat dit geen gelukkige keus was, bleek bij hun komst: van de vier broers leken er twee op de verdachte, terwijl twee andere broers dikker en groter waren. Als getuigen werden de hoofdagenten opgeroepen die destijds met de dief te maken hadden. Vier van de zes agenten zeiden voor deze gelegenheid hun zaak nog even te hebben ingekeken en een van deze vier had ook nog even een foto bij de naam van de verdachte opgezocht. Dit laatste maakte de getuige ongeschikt om nog een osloconfrontatie te doen, maar daarmee werd geen rekening gehouden. Nadat vier getuigen de line-up gezien hadden, gingen twee broers weg omdat zij dringend ergens anders moesten zijn. Er bleven twee figuranten over van wie één dikker en groter was dan de verdachte. De vijfde getuige zei de verdachte op zich beroepshalve te kennen, maar niet te weten of hij hem ook in de bedoelde dertien-in-een-dozijnzaak had opgepakt. De zesde getuige kende beroepshalve zowel de verdachte als de broer die erg op de verdachte leek.

4.1.4 Beoordeling van de getuige door de politie

Wanneer getuigen bij een delict de dader gezien hebben, wordt vaak geprobeerd te beoordelen hoe betrouwbaar de verklaringen van de getuigen zijn. Zo wordt bijvoorbeeld gekeken naar de andere informatie die de getuige heeft gegeven. Wanneer een getuige zegt om 03.30 uur al overal politie met honden, enzovoort gezien te hebben, terwijl het delict pas om 04.00 uur plaatsvond, wordt dit gezien als een aanwijzing dat de getuige niet zo betrouwbaar is.²⁹

²⁹ Uit psychologisch onderzoek blijkt dat schatting van tijd zeer moeilijk is en bij de meeste mensen eerder te dicht bij het heden geplaatst wordt dan te ver in het verleden. Wanneer een omschrijving van diverse gebeurtenissen gegeven wordt door een getuige die niet een klok of horloge heeft geraadpleegd, is een correcte tijds-aanduiding niet te verwachten.

Op basis van wat de recherche van de getuigen denkt, worden dan een aantal getuigen gebruikt voor identificatie. Wat er gedacht wordt, komt echter nooit in een proces-verbaal in het dossier te staan zodat ook verkeerde (gronden voor) beoordelingen niet waargenomen kunnen worden in het dossieronderzoek. Ook bij de identificatietests zelf wordt bij het aanwijzen door de getuige van de verdachte gekeken naar de wijze waarop dat gebeurt. Door sommige politie-ambtenaren wordt het liefst gezien dat de getuige onmiddellijk reageert, anderen laten hun oordeel over de betrouwbaarheid daarvan niet afhangen. Echter, de getuige die wat langer aarzelt behoeft niet minder betrouwbaar te zijn. Nog sterker, de getuige die heel vlot reageert, kan zijn onzekerheid juist met deze reactie proberen te maskeren.

4.1.5 De parade

In het algemeen wordt getracht de verdachte en figuranten zoveel mogelijk hetzelfde te kleden om te voorkomen dat de getuigen bij de osloconfrontatie hun keuze op verkeerde gronden baseren. In sommige gevallen is het postuur van de verdachte van belang. Maar door de deelnemers een overall te laten dragen, wordt het voor de getuige vrijwel geheel onmogelijk om het postuur te beoordelen.

Een ander probleem is dat de personen in de line-up zoveel mogelijk eruit moeten zien als de dader eruitzag op het moment van het delict. In de periode tussen delict en line-up kunnen zich allerlei fysieke wijzigingen hebben voorgedaan. In de praktijk worden 'hersteloperaties' zoals het aanplakken van een snor wanneer die afgeschoren blijkt te zijn, het opdoen van een pruik in de juiste kleur wanneer de kleur veranderd is, enzovoort al snel achterwege gelaten. Dit achterwege laten wordt gedaan omdat het idee leeft dat de getuige door dit verschil niet gestoord wordt in het herkennen van de verdachte. Vergeten wordt dan dat er veel meer van dit soort 'kleine' aanpassingen weggelaten kunnen zijn ...

Praktische problemen bij het organiseren van de osloconfrontatie kunnen in dit verband groot zijn. Zo zag een aantal getuigen de line-up waarbij de verdachte zijn bril op moest zetten. Er werd ook voor de figuranten voor vergelijkbare brillen gezorgd: allen kregen een bril met metalen montuur en licht getinte glazen van sterkte -4 tot -5! Een toch al zeer zenuwachtige belangrijke getuige raakte geheel in paniek en was niet meer tot een herkenningsspoging in staat toen een van de figuranten opvallend met zijn ogen knipperde, draaide en ze af en toe dicht hield.

Tabel 3: De verdeling van de confrontatietests over de getuigen

aantal opgespoorde getuigen	aantal getuigen geconfronteerd	type confrontatie	%
433*	267 niet 166 wel	36 fotoconfrontaties	21,7
		97 éénpersoonsconfrontaties	58,4
	2 osloconfrontaties	1,2	
	31 herhaalde** confrontaties	18,7	

* Slechts 5 van de 433 getuigen zijn oorgetuigen. Deze oorgetuigen kennen allen de verdachte en werden niet getest.

** Dit betekent: diverse combinaties van de drie voorgaande typen; hetgeen voorname-lijk neerkomt op de combinatie 'fotoserie gevolgd door eenpersoonsconfrontatie'.

4.1.6 Oorgetuigen

In de praktijk wordt nauwelijks gebruik gemaakt van oorgetuigen. In het enkele geval dat ze gebruikt worden, worden ze zelden auditief getoetst. Dit omdat de oorgetuige vaak niet in staat is om de stem, maar slechts de betekenis van de woorden te herinneren. De oorgetuige wordt slechts gebruikt in het opsporingsonderzoek in geval dat bijvoorbeeld een bekende van het slachtoffer telefonisch het slachtoffer bedreigt en het slachtoffer de stem herkent tijdens of vlak na het telefoontje. Zo komt dit ook voor in een van de dossiers in de steekproef waar- bij dreigende telefoontjes werden gepleegd door een persoon die met de over- vallers samenspande. Hierdoor kon snel een osloconfrontatie ten aanzien van verdachten plaatsvinden.

4.2 Uitkomsten van het kwantitatieve onderzoek

In het vorige hoofdstuk hebben we gezien dat er bij 201 gebeurtenissen 433 getuigen werden opgespoord. Welk type van confronteren bij hen is gebruikt, staat weergegeven in tabel 3.

De 50 regels van Wagenaar bevatten ten aanzien van deze typen van con- fronteren diverse regels (zie bijlage 1). Hiervan zijn met betrekking tot de kwaliteit van de procedures de volgende punten van belang:

- de voorafgaande omschrijving door getuigen;
- non-reporting;
- herhaald testen;
- contact tussen de getuigen;
- fouten bij fotoconfrontaties.

Hieronder wordt per punt weergegeven wat ten aanzien daarvan in de dossiers werd aangetroffen. Hierbij wordt ook vermeld wat bij de politie voorafgaat.

4.2.1 De voorafgaande omschrijving

Bij het vaststellen van de voorafgaande omschrijving die een getuige heeft gegeven, doen zich allerlei problemen voor. Deze problemen zijn onder te brengen onder vier noemers:

1. correcte weergave in het proces-verbaal;
2. mate van specificiteit;
3. mate van juistheid;
4. in welke situatie.

Wanneer er eerst verhoord, gepraat en geconfronteerd wordt en daarna pas het uiteindelijke proces-verbaal gemaakt wordt, geven het proces-verbaal van politie of rechter-commissaris niet altijd de precieze volgorde weer van wat de getuige wanneer heeft gezegd (Nijboer, 1990). Er worden soms gegevens automatisch of opzettelijk bij elkaar gezet omdat ze bijvoorbeeld over hetzelfde onderwerp gaan en als zodanig bij elkaar horen. Wanneer getuigen vooraf een heel vage omschrijving geven van hoe de dader eruitziet, kunnen de getuigen bij vrijwel iedere verdachte die ze te zien krijgen, zeggen dat ze de verdachte herkennen als de dader zonder dat ze zichzelf tegenspreken. Wanneer nu bij confrontatie zo'n getuige zegt de verdachte aan bijvoorbeeld zijn grote neus en blonde haar te herkennen en de gegevens 'grote neus en blonde haren' gezet worden bij de vage omschrijving die de getuige vooraf gaf, lijkt het bewijs sterker dan het is. Of de herkenning goed is en of deze vertekening bedoeld is, is iets anders.

Probleem is dat niet duidelijk is hoeveel processen-verbaal een vertekend beeld geven. Er zou in dit onderzoek dan ook slechts in de gevallen waarbij verschillende data boven de processen-verbaal staan, van kunnen worden uitgegaan dat gegevens aan andere gegevens werkelijk voorafgingen.

Wanneer dit criterium gebruikt zou worden, worden echter ook de processen-verbaal waarin het wel duidelijk is, niet gebruikt. Volstaan is daarom met het weergeven van de aanwezigheid van een omschrijving. Die omschrijving kan dan in het dossier aangetroffen zijn voor of in het proces-verbaal van de herkenningstest zelf. Dit betekent dat indien in verschillende processen-verbaal van voor de herkenningstest omschrijvingen worden vermeld die één en dezelfde getuige heeft gegeven, maar die met elkaar in strijd zijn, dit niet in dit rapport wordt vermeld.

Buiten het probleem van de correcte weergave van het eerst gegeven signalement, is het van belang vast te stellen hoe gedetailleerd dit signalement is. De omschrijving 'een Chinese man met zwart haar en donkere ogen' is veel vager

dan 'een Chinese man met dun haar en dicht bij elkaar staande ogen'. Ook het kunnen noemen van (een deel) van de personalia van de verdachte is een aanwijzing bij de opsporing voor de politie, maar is bij confrontatie niet aan de buitenkant van de verdachte te zien.

Ten derde is in vrijwel geen dossier een foto aanwezig aan de hand waarvan gekeken kan worden of de omschrijvingen van getuigen overeenkomen met degene die zij aangewezen hebben. Alleen bij de osloconfrontaties in de steekproef was dit het geval. Dat foto's niet in de dossiers aanwezig hoeven te zijn omdat de rechter de verdachten op de zitting kan zien, is geen goed argument. De rechter kan niet zelf controleren of er discrepanties hebben bestaan tussen de omschrijving en de persoon die aangewezen werd: het uiterlijk van de verdachte kan ten tijde van de zitting anders zijn dan het was bij de herkenningstest en, indien de verdachte de dader is of tijdens het delict aanwezig was, ook anders dan het was ten tijde van het delict.

Thans wordt er in de opleiding van de politie wel op gewezen dat men foto's aan het dossier moet toevoegen. Hopelijk zal dit ook in de praktijk gaan doordringen. Punt van aandacht verdient hierbij dat de zwart-wit kopie (zoals in de praktijk gemaakt wordt voor het verspreiden van dossierstukken onder de leden van het openbaar ministerie en de rechterlijke macht) echter de kenmerken die op de kleurenfoto duidelijk naar voren komen, grotendeels teniet doet.

Wanneer wordt er een omschrijving vermeld?

De aantallen voorafgaande omschrijvingen (zie tabel 8 van bijlage 3) op zich zeggen weinig. Ze worden aanmerkelijk veelzeggender wanneer ze nader worden belicht. De hamvraag is of de getuige de verdachte wel of niet kent. Zo is het onderscheid tussen getuigen die de verdachte kennen en getuigen die dat niet doen, van belang voor de wijze van confronteren en ook voor de manier van omschrijven van de dader.

Van de 166 geteste getuigen kennen 131 getuigen (78,9%) de verdachte niet. Van deze 131 getuigen worden er 46 getest (35,1%) zonder dat een door hen gegeven voorafgaande omschrijving van de verdachte in het dossier te vinden is. Dit betekent dat in 27,7% van de geteste getuigen geen goede voorafgaande omschrijving in het dossier is genoteerd terwijl die noodzakelijk is voor de meervoudige kamer om een indruk te krijgen van de mate van juistheid van de positieve of negatieve herkenning.

4.2.2 *Non-reporting*

Ten aanzien van de voorafgaande omschrijving is één punt in de gesprekken steeds naar voren gekomen. De getuige die bedreigd werd met een wapen kan meestal een zeer gedetailleerde omschrijving van het wapen geven, maar hierbij soms slechts een vage omschrijving van de persoon die dit hanteerde. Dit

komt doordat de getuige tijdens de bedreiging met het wapen in zijn angst zo in beslag genomen werd met het in het oog houden ervan, dat de dader zelf nauwelijks opgenomen wordt (Read e.a., 1990).

Er wordt dan door de politie ook wel gezegd dat er bij de opsporing van uitgegaan moet worden dat het slachtoffer of de zeer direct betrokkenen de minder goede getuigen zijn en de minder direct betrokken getuigen, de betere. Hierbij is het echter de vraag of de minder direct betrokken getuigen wel met volle aandacht de verdachten hebben waargenomen. Het kan zelfs zo zijn dat deze getuigen niet eens gemerkt hebben dat de persoon die zij zagen een delict pleegde.

Per geval wordt daarom door de politie gekeken welke getuigen in staat moeten kunnen zijn de verdachte te identificeren. Dit betekent dat de getuigen die in de dossiers worden vermeld, geconfronteerd kunnen zijn. Moeilijk inschatbaar bij het dossieronderzoek wordt dan ook of getuigen werkelijk niet geconfronteerd zijn of dat zij bij confrontatie de verdachte niet herkenden en dit niet in het proces-verbaal van politie werd vermeld. Het niet-herkennen van de verdachte door een groot aantal getuigen betekent dat de verdachte de dader wellicht niet is. Vandaar dat non-reporting een scheve voorstelling van zaken geeft. In de steekproef komt een dossier voor waar de advocaat hierop ingaat. De verdachte zegt wel zesmaal vaker door de politie achter de confrontatiespiegel te zijn gezet dan in de processen-verbaal van zijn zaak staat weergegeven.

Uit de gesprekken met de politie blijkt dat non-reporting sterk afhankelijk is van de individuele onderzoeker die het proces-verbaal schrijft. De een schrijft standaard alles in het proces-verbaal, de ander is selectief, denkt aan tijdbesparing en het rond krijgen van de zaak en zet alleen het positieve resultaat in het proces-verbaal.

Helaas kan op grond van dossieronderzoek de frequentie van non-reporting niet worden achterhaald. Wel is opvallend dat twee derde³⁰ van de fototests een positieve herkenning te zien geeft. Dit staat in schril contrast met het aantal positieve herkenningen dat de politie inschat bij navraag: slechts 10%. Dit kan betekenen dat negatieve uitslagen leiden tot het niet vinden van de dader of seponering. Maar het is ook mogelijk dat negatieve uitslagen niet gerapporteerd worden. In het laatste geval zou van de 90% mislukte herkenningen slechts 6% gerapporteerd worden en 84% niet. Indien dit juist is, vormt non-reporting een ernstig probleem bij herkenningprocedures.

³⁰ Naar de als eerste gerapporteerde fototests is 68,2% (45 van de 66) positief. Worden ook de fototests meegerekend die plaatsvonden na de eerst gerapporteerde fototest, dan is 67,1% (49 van de 73) positief.

Bij slechts 36 getuigen (zie tabel 4) kwam naast de eerst gerapporteerde fototest geen andere herkenningstest voor. De eenpersoonsconfrontatie en de osloconfrontatie worden hier echter buiten beschouwing gelaten, en zouden dus nog wel voor kunnen komen.

4.2.3 Herhaald testen

Wat nog nauwelijks gebeurt, althans niet op de juiste gronden, is het opsplitsen van getuigen voor opsporing en voor bewijsconstructie. Indien er genoeg getuigen zijn, moet men om later niet herhaald te hoeven testen de getuigen verdelen over de soorten confrontaties door de tijd heen: een gedeelte bij aanvang van het onderzoek foto's laten zien en een ander gedeelte met de verdachte confronteren wanneer de verdachte opgepakt is. Zodoende kan voorkomen worden dat getuigen herhaald getest worden of dat getuigen in latere tests gebruikt worden die in eerste instantie afgeschreven werden.

In totaal zijn er 31 getuigen herhaald getest, waarbij acht verschillende combinaties van testtypen voorkwamen. Van hen zagen 26 getuigen tenminste één fototest en één eenpersoonsopstelling.

Bij bovenstaande gegevens is nog het een en ander op te merken. In het geval dat de getuige de verdachte niet heeft herkend bij een fotoconfrontatie die gehouden werd vóórdat de politie een verdachte op het oog had, wordt later niet meer nagegaan of de verdachte wel of niet in de fotoserie aanwezig is geweest, althans, dat staat nergens in het dossier vermeld. Bovendien blijkt bij de herkenningdiensten dat dit niet altijd nauwkeurig kan worden nagegaan omdat bij de meeste herkenningdiensten slechts de groep foto's die getoond werd, genoteerd wordt, terwijl deze groep aan veranderingen onderhevig kan zijn geweest. Zo kunnen er bijvoorbeeld nieuwe foto's van een aantal verdachten zijn gekomen in de plaats van de destijds getoonde foto's of een foto is 'tijdelijk geleend' door een rechercheur zonder dit door te geven aan de herkenningdienst. Alleen indien uit het dossier blijkt dat de verdachte géén recidivist is, wordt er in dit onderzoek van uitgegaan dat de verdachte niet in de fotoserie aanwezig was.³¹

Voorzover bij de herkenningdiensten kon worden waargenomen blijkt dat nauwelijks voorkómen wordt dat meerdere foto's van dezelfde personen binnen een fotoserie getoond worden. Hoe vaak en in welke mate dit voorkomt in de steekproef kan niet aan de hand van de dossiers worden vastgesteld omdat meestal alleen in het proces-verbaal beschreven wordt dat een fotoserie aan de getuige werd getoond en de getuige de verdachte van een foto herkende.

De indruk uit de gevoerde gesprekken is dat de herkenningdiensten weinig belang hechten aan het effect van het tonen van meerdere foto's van een zelfde persoon.

³¹ In sommige gevallen is wel op te maken uit processen-verbaal dat de verdachte er-tussen zit (bv. een andere getuige herkent de verdachte wel uit dezelfde fotoserie).

Men gaat er bij de politie van uit dat 'één getuige géén getuige' is, maar met twee getuigen wordt al snel gedacht voldoende bewijs in handen te hebben, ongeacht het aantal getuigen dat de verdachte niet herkende. Zo werd opvallend enthousiast gereageerd tijdens een confrontatie in Den Haag over de positieve herkenning van twee getuigen, terwijl dit alleen op basis van kansberekening het minimaal te verwachten resultaat was, gezien het aantal getuigen dat de herkenningstest deed. Blijkbaar wordt alleen geteld hoeveel positief 'bewijs' men in handen heeft.

4.2.4 Contact tussen de getuigen

Ten aanzien van de omschrijving. Om te kunnen beoordelen of getuigen buiten politie en justitie om onderling contact hebben gehad, is dossieronderzoek alleen niet voldoende. In geval getuigen familieleden zijn, is het wel zeer aanemelijk, maar in geval van collega's kunnen weer andere factoren een rol spelen zoals weekend, part-time baan, enzovoort, hetgeen bekeken moet worden tegen de hoeveelheid tijd die verstreken is tussen het delict, het verhoor en de confrontatie. Wanneer getuigen bevriend zijn of in elkaars buurt wonen, wordt het nog moeilijker te beoordelen. Gemeend wordt bij de politie dat getuigen niet zo zeer over het uiterlijk, maar eerder over de emoties praten en deze contacten niet van belang zijn. Hierbij wordt juist over het hoofd gezien dat bij het praten over die emotionele aspecten het noemen van uiterlijkheden van de verdachte onbewuste veranderingen in het geheugen van de getuige kunnen veroorzaken waardoor wordt onderschat hoeveel getuigen elkaar kunnen beïnvloeden. Om een voorbeeld te geven: een getuige kan vertellen enorm bang geweest te zijn toen 'die lange overvaller met de snor en spitse neus' zijn vuurwapen richtte op ... Het uiterlijk van de verdachte is dan niet het onderwerp van gesprek, maar noodzakelijk om het moment en handeling aan te geven en hierdoor wordt de gegeven omschrijving ondanks eventuele afwijkingen van de eigen waarneming des te eerder door de andere getuige geaccepteerd en de eigen waarneming vervormd.

Uit psychologisch onderzoek (Loftus, 1979) is dit duidelijk gebleken: expliciet praten over een onderwerp heeft veel minder invloed op het geheugen dan impliciet erover praten.

Ten aanzien van de confrontatie. Onderling contact op het politiebureau wordt volgens zeggen zoveel mogelijk vermeden, maar dat vermijden blijkt in de praktijk ook wel eens te bestaan uit het bij elkaar zetten van de getuigen met de opdracht niet over het delict te praten. Dit laatste komt vooral voor bij een delict met veel getuigen. In een proces-verbaal van politie wordt echter niets vermeld omtrent de mogelijkheid dat het risico van onderlinge beïnvloeding door getuigen is vergroot.

Tabel 4: De fotoherkenningstests

aantal geteste getuigen	getuige zag foto's	getuige kent de verdachte	uitslag 1e test	uitslag 2e test*	
166	100 niet	5 goed			
		8 vaag			
		87 niet			
	66 wel	9 goed (14%)		8 pos (89%)	8 nvt
				1 neg	1 nvt
		10 vaag (15%)		6 pos (60%)	6 nvt
				4 neg	3 pos** 1 nvt
		47 niet (71%)		27 pos (57%)	1 pos 26 nvt
				20 neg	4 pos*** 2 neg 15 nvt

(100%)

* De gegevens onder de tweede fotoherkenningstest houden in dat de getuige tweemaal een fotoherkenningstest heeft gedaan indien er positief of negatief staat, terwijl bij niet van toepassing er geen tweede fotoherkenningstest geweest is.

** Bij 1 van deze 3 herkenningen stond niet expliciet de eerste fototest vermeld, maar waren er in de tekst van de processen-verbaal aanwijzingen te vinden dat het de tweede maal was in plaats van de eerste maal dat de getuige een herkenningstest deed ten aanzien van de verdachte.

*** Idem als bij ** bij 3 van deze 4 herkenningen.

Wel wordt in een (extreem?) geval in een dossier beschreven dat de getuigen zeggen na overleg tot de conclusie gekomen te zijn dat de persoon die ze beiden na elkaar gezien hebben, dezelfde verdachte moet zijn als de verdachte die ze net in een eenpersoonsconfrontatie hebben gezien. In casu werd de ene getuige neergestoken en een paar minuten later de andere getuige bedreigd: geen van hen zag het delict gepleegd worden bij de andere getuige.

4.2.5 De fotoconfrontaties op zich bezien

In de steekproef werden 66 getuigen aangetroffen die getest werden met foto's (zie tabel 4). Dit is 15,2% van het totale aantal van 433 getuigen, oftewel 39,7% van het aantal geteste getuigen. Van deze 66 getuigen zagen 30 naast een eerste fotoherkenningstest nog een tweede of een eenpersoonsherkenningstest of een osloconfrontatie.

Ten aanzien van het gegeven of de getuige wel of niet een fotoherkenningstest heeft gedaan, bestaat er wat betreft de bekendheid van de getuige met de verdachte geen verschil.³²

Van de 47 getuigen die de verdachte niet kennen, herkennen 27 getuigen (57%) bij de eerste fotoherkenningstest positief de verdachte. Wordt dit vergeleken met de 19 getuigen die de verdachte vaag tot goed kennen, dan is er bij de eerste fotoherkenningstest weliswaar een verschil, maar niet in grote mate: 14 positieve herkenningen (74%). Statistisch gezien is dit niet eens significant.³³

Ook is er geen verschil indien de uitslag van de tweede fotoherkenningstest gebruikt wordt in plaats van de eerste.³⁴

Van de 66 getuigen die fototests hebben gedaan, werd bij 23 getuigen (35%) geen aanwijzing gegeven omtrent het aantal foto's dat getoond werd. Bij 24 getuigen (37%) werd gesproken in getallen³⁵ en bij 19 getuigen (29%) in woorden.³⁶

4.2.6 De eenpersoonsconfrontaties op zich bezien

Van de 166 geteste getuigen krijgen 124 (74,7%) de verdachte in een eenpersoonsopstelling te zien (zie tabel 5). Eén getuige ziet de verdachte tweemaal in een eenpersoonsopstelling.³⁷

Negentien van deze eenpersoonsconfrontaties (15,3%) vonden direct op straat plaats. Herkenning van verdachte komt bij 112 (90,3%) van de eenpersoonsconfrontaties voor. Bij zeven (5,6%) van de eenpersoonsopstellingen zegden de getuigen dat de verdachte niet de persoon is die ze gezien hebben. Bij

³² Bij getuige kent verdachte goed of vaag versus niet: $\chi^2=2,17$; $df=1$; niet significant op 5%-niveau.

³³ $\chi^2=2,28$; $df=1$; niet significant op 5%-niveau

³⁴ $\chi^2=2,68$; $df=1$; niet significant op 5%-niveau

³⁵ Zesmaal één foto, achtmaal foto's in aantallen onder de 20, negenmaal 'een twintigtal' foto's en eenmaal 'een dertigtal' foto's.

³⁶ Tweemaal 'een paar foto's', zesmaal 'een aantal foto's', tienmaal 'een groot aantal foto's', eenmaal 'tientallen foto's'.

³⁷ De getuige, slachtoffer van een delict, hoort drie maanden na het delict van een ander dat die nu ook het slachtoffer is geworden van hetzelfde soort delict. Na met elkaar gepraat te hebben over het signalement van de dader, gaat het eerste slachtoffer uit eigen beweging naar de politie om met de verdachte geconfronteerd te worden. Er vindt tweemaal een eenpersoonsconfrontatie plaats. Beide keren zegt de getuige de verdachte voor 100% positief te herkennen. Na de tweede confrontatie bekent de verdachte.

Tabel 5: De eenpersoonsopstelling

aantal eenpersoonsopstellingen	getuige herkent verdachte	getuige kent verdachte	zekerheid	
124	112 ja	5 goed	4 100%	
			1 onbekend	
			1 zeker	
		11 vaag	7 100%	
			3 onbekend	
			4 zeker	
		94 niet	51 100%	1 99%
				4 80%
				3 onzeker
				31 onbekend
7 nec	7 niet			1 100%
				2 onzeker
4 weet niet	4 niet	4 onbekend		
		1 zeker		
		1 50%*		
		1 onzeker		
	1 onbekend	1 onbekend		

* Een van de antwoorden is geïnterpreteerd als 'weet niet' hoewel in de tekst van het proces-verbaal stond dat de getuige de verdachte zei te herkennen. Daar die getuige echter 50% als zekerheid opgaf, is slechts het antwoord 'weet niet' het enige logische. Andere mogelijkheden zijn dat de getuige geen benul heeft van percentages of de getuige dit wel heeft maar de politie-ambtenaar die het proces-verbaal op heeft gemaakt de uitslag zo positief mogelijk wilde weergeven.

vier (3,2%) van de eenpersoonsopstellingen zeggen de getuigen niet te weten of de verdachte de juiste persoon is.

Er zijn verschillende verklaringen voor het hoge percentage positieve herkenningen.

Ten eerste wordt 21% van de eenpersoonsconfrontaties voorafgegaan door een fotoherkenningstest. Door dit herhaald testen wordt de herkenning bij de eenpersoonsconfrontatie minder betrouwbaar: de fotoherkenningstest kan het geheugen van de getuige beïnvloed hebben. Het risico bestaat dat de getuige niet de verdachte als dader herkent maar als de eerder aangewezen persoon bij de fotoherkenningstest.

Ten tweede kan het percentage negatieve herkenningen door non-reporting zijn beïnvloed.

Ten derde is het mogelijk dat het percentage negatieve herkenningen dat voor de rechter komt, verkleind is doordat een gedeelte van de negatieve herkenningen heeft geleid tot seponering.

Ten vierde kan door het suggestieve karakter van de eenpersoonsconfrontatie het percentage positieve herkenningen verhoogd zijn.

De dossiers staan niet toe deze verklaringen van elkaar te onderscheiden.

4.2.7 Medeverdachten

Van de 201 gebeurtenissen met opgespoorde getuigen zijn er 14 waarbij de dossiers van de medeverdachten niet werden afgesplitst. Bij deze 14 gebeurtenissen werden ten aanzien van de verdachten 38 getuigen opgespoord. Van hen hebben 10 getuigen de verdachte niet of vrijwel niet gezien. Hiernaast waren er 15 getuigen die de medeverdachte wel gezien hebben, maar ten aanzien van hen geen herkenningstest hebben gedaan. De overige 13 getuigen hebben wel een herkenningstest gedaan: één getuige zag foto's en herkende de medeverdachte positief, 11 getuigen zagen een eenpersoonsopstelling maar slechts één verdachte herkende de medeverdachte en één getuige zag ten aanzien van drie medeverdachten een eenpersoonsopstelling waarbij slechts een van de drie medeverdachten herkend werd.

5 De twee dossiers met osloconfrontaties

In de steekproef werden twee dossiers aangetroffen waarin getuigen met osloconfrontaties te maken kregen. De dossiers betreffen overvallen en pogingen tot moord die met behulp van vuurwapens worden gepleegd. Daar het er slechts twee zijn en het levendiger en duidelijker is om ze als delict te lezen dan in de zeer kleine percentages die de onderdelen van een dossier vertegenwoordigen, zijn ze hieronder apart uitgewerkt.

5.1 Het eerste dossier

Een serie van 17 gebeurtenissen, voornamelijk overvallen, worden met elkaar in verband gebracht en de verdachte wordt ervan verdacht bij tien ervan betrokken te zijn. Drie gebeurtenissen worden in dit dossier door de officier van justitie tenlastegelegd. De verdachte ontkent alles. Hij beweert ten tijde van al de tenlastegelegde feiten in Turkije geweest te zijn en heeft diverse verklaringen van mensen in dat land die zijn bewering onderschrijven. Alle medeverdachten bekennen. Er zijn geen andere bewijsmiddelen dan verklaringen van getuigen en medeverdachten. Wat betreft de osloconfrontatie: in de line-ups staan steeds naast de verdachte vijf figuranten. Instructies bij de confrontatie worden in het dossier niet vermeld, behalve dat de getuigen moeten kijken of ze iemand herkennen die bij het delict betrokken was.

De eerste gebeurtenis is een poging tot moord door twee personen in een café. Na een ruzie tussen de twee en het slachtoffer heeft de dader buiten een vuurwapen gehaald. Van de ongeveer 25 aanwezige personen tijdens het delict worden er vier opgespoord als getuige ten aanzien van de verdachte. Van geen van de getuigen wordt een voorafgaande omschrijving van de verdachte in het dossier weergegeven.

Het slachtoffer zelf wil eerst niet meewerken omdat hij de zaak zelf wil uitzoeken. Hij zegt pas de medeverdachte uit de fotoserie te herkennen nadat de politie-ambtenaar hem de verdachte aangewezen heeft, maar daarna weet het slachtoffer meteen te melden dat de verdachte een gouden tand heeft.

De tweede getuige kent de medeverdachte van gezicht. Hij probeerde de schietpartij te voorkomen maar dat mislukte: terwijl hij de medeverdachte tegenhield, schoot de dader.

De derde getuige verliet het café toen de ruzie net begon. Hij wijst bij het zien van een aantal politiefoto's de verdachte aan als zijnde aanwezig geweest in het café. Ook de medeverdachte was er volgens hem.

De vierde getuige is een omstander wiens rol niet geheel duidelijk is.

Wanneer de verdachte in handen van de politie komt, wordt er een osloconfrontatie gehouden. Slechts de instructie 'te kijken of je iemand kunt herkennen die bij de schietpartij betrokken was', wordt bij de eerste drie getuigen aangetekend.

Het slachtoffer wijst een figurant aan, een persoon die het meest lijkt op de verdachte zoals hij was vergeleken met foto's van de vreemdelingendienst die men het slachtoffer heeft laten zien. Hij zegt hierbij er zeer onzeker van te zijn en zegt dat de politie deze aanwijzing maar niet moet noteren.

De derde getuige wijst wel de verdachte aan, maar is slechts voor 90% zeker. Hierbij moet opgemerkt worden dat de getuige bij de osloconfrontatie vertelt zelf een week vast te hebben gezeten waarbij hij mogelijk de verdachte of de medeverdachte in het Huis van Bewaring heeft ontmoet.

De tweede en vierde getuige wijzen niemand aan.

De meervoudige kamer spreekt de verdachte voor deze eerste gebeurtenis vrij wegens gebrek aan bewijs.

De tweede gebeurtenis is een poging tot moord in een café, ondernomen door twee gewapende mannen. Deze gebeurtenis vindt een maand na de eerste gebeurtenis plaats. Er waren tien mannen aanwezig, maar daarvan zijn slechts zes mannen als getuige ten aanzien van de verdachte opgespoord. Vier van deze zes getuigen zijn anoniem. Zij zeggen de verdachte niet te kennen, en hebben hem ook nauwelijks gezien, aangezien ze zich tijdens het gebeuren verstopt hadden in de toiletruimte. De overige twee getuigen zijn het slachtoffer en de heer R. Alleen de heer R. kende de verdachte van te voren vaag. R. wordt in deze fase niet getest.

Ten aanzien van de medeverdachte is de identiteit makkelijker vast te stellen: hij is volgens het slachtoffer zijn ex-compagnon. Het slachtoffer heeft daardoor tijdens de gebeurtenis zijn aandacht nauwelijks op de dader gericht gehad. Toch herkent het slachtoffer de verdachte van foto's. De vier getuigen die zich verstopten kennen de medeverdachte ook. Drie van hen zien één foto van de medeverdachte en één foto van het slachtoffer. Ze herkennen de medeverdachte en het slachtoffer positief van foto.

Een aantal weken later vindt er een overval op een illegaal gokhuis plaats door vier gewapende overvallers. Voor de daders bij deze derde gebeurtenis worden onder andere dezelfde verdachte plus de heer R. aangezien. Indien dit correct is, kent R. de verdachte stellig maar wordt de verklaring van R. over

de tweede gebeurtenis nogal twijfelachtig. Van de 25 aanwezige personen tijdens de overval worden er zes als getuige ten aanzien van de verdachte opgespoord. Dat de getuigen onderling contact hebben gehad, komt naar voren in een van de processen-verbaal van politie waar een getuige zegt dat een vrouwelijke getuige, wie wordt niet vermeld, een verdachte al eerder als klant beweert te hebben gezien. Van geen van de getuigen wordt echter beschreven dat ze de verdachte op enigerlei wijze kennen. Slechts bij een getuige die door een medeverdachte werd beroofd, wordt een grote fotoserie vermeld waarbij slechts de medeverdachte herkend wordt. De voorafgaande omschrijving van de verdachte die eventueel door de geteste getuige is gegeven, wordt niet weergegeven; de voorafgaande omschrijving van de verdachte door de andere getuigen, onder wie de twee slachtoffers wier beroving tenlaste wordt gelegd, wel.

Meneer R. wordt nu, vlak na de overval op het gokhuis, wel getest. Hij wijst hierbij de verdachte aan in een fotoserie. Volgens zijn zeggen werd hij voordat de overval werd gepleegd, voorgesteld aan de verdachte. Hierbij zou gezegd zijn dat de verdachte een professional is op het gebied van vechten en overvallen. Eigenaardig is dat in het dossier niet besproken wordt van welke gelegenheid meneer R. de verdachte bij de herkenningstest herkende: zowel van de tweede en derde gebeurtenis of alleen van de derde. Een jaar later worden aan meneer R. zes foto's getoond waarop de line-ups staan van de oslo-confrontatie die gehouden werd ter herkenning van de verdachte van de eerste gebeurtenis. R. wijst echter niemand aan. Vervolgens worden hem vijf foto's van de verdachte getoond: twee foto's van de Vreemdelingendienst en drie van de herkenningdienst van de politie. Per dienst wordt er eigenlijk maar één foto getoond, maar dan in verschillende maten, zwart/wit versus kleur. Alleen die van de Vreemdelingendienst worden herkend. Deze procedure is natuurlijk in strijd met alle regels.

De meervoudige kamer acht bewezen dat verdachte het strafbare feit van de tweede gebeurtenis gepleegd heeft en gebruikt als bewijsmiddelen de verklaring en herkenning van zowel het slachtoffer als van meneer R.

Ook acht de meervoudige kamer bewezen dat de verdachte de strafbare feiten van de derde gebeurtenis pleegde en gebruikt als bewijs de verklaringen van de drie medeverdachten en de verklaringen van de twee beroofde personen van de twee tenlasteleggingen.

Wat sterk in bovenstaande naar voren komt, is de verwevenheid van de handelingen van politie in het ophelderen van de verschillende gebeurtenissen. De politie had het vermoeden dat de getuigen sterk onder druk werden gezet door vrienden en familie van de verdachte om hun mond te houden. Sommige getuigen wilden zelfs niet door de confrontatiespiegel kijken om een poging te doen de verdachte te identificeren. Het is mogelijk dat het idee leefde dat enige getuigen wel de verdachte herkend hadden maar dit niet hadden durven zeggen en bij herhaald testen de getuige dit zwijgen zouden verbreken.

5.2 Het tweede dossier

Om de ernstige fout van de politie bij de osloconfrontatie ten aanzien van de verdachte duidelijker te kunnen weergeven, wordt hieronder de gebeurtenis en afhandeling door de politie weergegeven inclusief de gegevens ten aanzien van de afgesplitste medeverdachte.

Een overval wordt gepleegd op de directeur van een eigen bedrijfje nadat hij het geld van de bank heeft gehaald waarmee hij zijn werknemers hun salaris wil betalen. Na een worsteling met een van de twee gemaskerde overvallers wordt hij geboeid met tape en handboeien en gaan de overvallers met zijn geld en zijn auto weg. Vlak na de overval krijgt het slachtoffer vier telefoontjes waarin gezegd wordt dat dit nog maar het begin is en dat ze de volgende dag weer zullen komen. Het slachtoffer herkent hierbij de stem van een ex-werknemer. Deze had hij ontslagen omdat hij zijn werk niet goed deed en nu neemt hij wraak. De overvallers werden echter door een andere werknemer ingelicht over tijdstippen, geld, bank, enzovoort. De verdachte wordt ervan verdacht een van de overvallers te zijn. Binnen een week na de overval wordt er al een osloconfrontatie met 6 figuranten gehouden. Ten aanzien van de medeverdachte wordt driemaal achter elkaar een line-up getoond waarbij hij en figuranten verschillend genummerd, op verschillende plaatsen met gewisselde schoenen en bivakmutsen staan. Het slachtoffer wijst driemaal een figurant aan in plaats van de medeverdachte. Vervolgens wordt met dezelfde(!) figuranten driemaal een line-up gehouden ter herkenning van de verdachte. De osloconfrontatie is hierdoor gereduceerd tot het raden wie van de zeven personen in de line-up een ander is dan bij de eerste drie opstellingen. Eerst twijfelt het slachtoffer nog tussen de verdachte en een figurant, maar bij de tweede en derde line-up met de verdachte wijst hij alleen nog maar de verdachte aan. Het slachtoffer zegt na deze zes line-ups dat hij het moeilijk vond om op deze manier te herkennen, maar dat hij het meest zeker is van zijn zaak bij de eerste, derde en zesde aanwijzing. Na deze osloconfrontatie bekennen de verdachten, maar dat hangt ook samen met de overige gevonden bewijzen en aanwijzingen: de tipgever van de overvallers slaat door, herkenning door een politiehond van de geur aan de autopedaal van de gestolen auto, gevonden haren van de overvallers in het kantoor van het slachtoffer, vergelijkbaar tape in de auto van de overvallers zelf en de ontslagen werknemer slaat door. De medeverdachte wordt door de verkoper van de handboeien ook nog als koper aangewezen bij het zien van een fotoserie van tien foto's.

De voorafgaande omschrijving die het slachtoffer gaf, komt overeen met het uiterlijk van de verdachte. Wat betreft de figuranten valt op te merken dat drie van hen aanmerkelijk langer zijn dan de verdachte.

De meervoudige kamer acht bewezen dat de verdachte het strafbare feit heeft gepleegd. Wat de meervoudige kamer als bewijsmiddelen heeft beschouwd, is

niet uit het dossier te halen daar de verdachte niet in hoger beroep is gegaan en de bewijsmiddelen niet door de meervoudige kamer uitgewerkt zijn (op papier). Dat de waarde van bovenstaande osloconfrontatie ten aanzien van de verdachte tot nul gedaald is, moge duidelijk zijn. Mocht er een fotoserie met politiefoto's bekeken zijn maar niet in het dossier zijn vermeld (non-reporting), dan heeft dat in deze zaak geen effect wat betreft herhaald testen, daar de verdachte een first-offender bleek te zijn. De medeverdachte daarentegen bleek al een aardig strafblad te hebben opgebouwd.

6 De derde onderzoeksvraag

De derde onderzoeksvraag luidde: *'Welke bewijskracht wordt aan deze herkenningen gegeven door de politie, het openbaar ministerie en de rechterlijke macht?'*

Het accent is in de loop van het onderzoek op de eerste twee vragen komen te liggen daar de dossiers vrijwel geen gegevens omtrent de afwegingen van officier van justitie en meervoudige kamer bevatten. Zo wordt niet weergegeven welke bewijsmiddelen de rechters gebruikten. Slechts in geval van hoger beroep worden de bewijsmiddelen vermeld, en dan alleen nog inzake het wettig bewijs. Het overtuigend bewijs wordt hierbij niet aangetroffen. Hierdoor was het onmogelijk om aan de hand van dossieronderzoek te achterhalen hoe de meervoudige kamers over de getuigen en de wijze waarop ze gebruikt zijn bij de gebeurtenissen in de steekproef, hebben gedacht. De algemene indruk is dat het sterk afhankelijk is van de interesse van de rechters zelf in combinatie met de overige voorhanden zijnde bewijsmiddelen in hoeverre zij een getuigenverklaring accepteren als bewijs. Daar de officier van justitie zal proberen zoveel mogelijk belastende feiten naar voor te brengen om aan te tonen dat de verdachte het in de tenlastelegging naar voor gebrachte feit gepleegd heeft, zal niet verder worden ingegaan op wat de officier van justitie heeft uitgekozen.

Wel wordt getracht een duidelijker overzicht te geven van de situaties waarin de meervoudige kamer een bepaalde uitspraak doet.

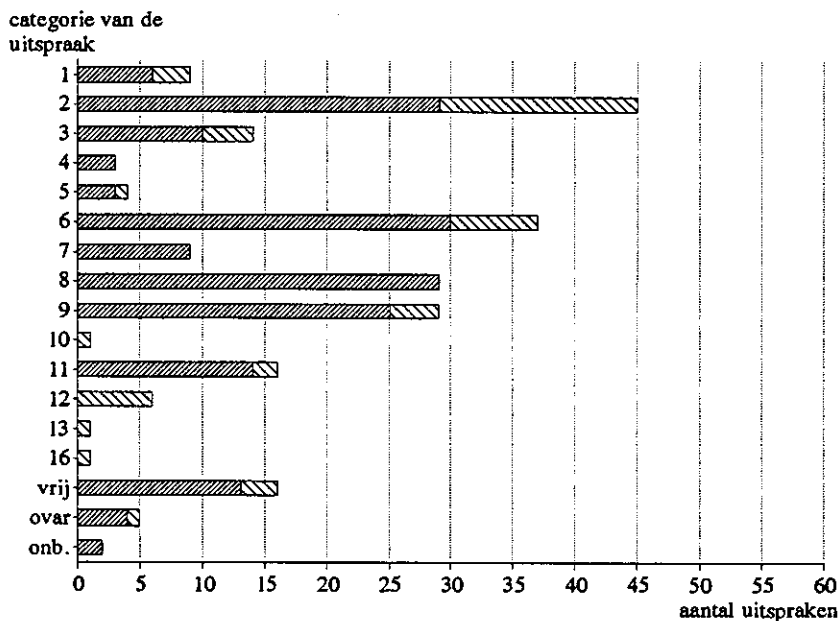
6.1 De uitspraak van de meervoudige kamer

Ten eerste geef ik een overzicht van hoe de meervoudige kamer heeft geoordeeld over de aan haar voorgelegde gebeurtenissen waarbij getuigen opgespoord werden.

Uitspraak werd gedaan door de meervoudige kamer in de jaren 1987, 1988, 1989 en 1990 (in procenten respectievelijk 23,6%, 52,4%, 21,5% en 2,6% van de te achterhalen dossiers).

Bij de 201 gebeurtenissen waarbij getuigen opgespoord werden, werden door de meervoudige kamer 226 uitspraken gedaan. Zestien keer (7,1%) was dit een vrijspraak en vier keer (1,8%) een ontslag van alle rechtsvervolging. Het

Schema 1: De 226 uitspraken van de meervoudige kamer bij de 201 gebeurtenissen waarbij getuigen werden opgespoord; naar categorie van de uitspraak (bijlage 2)

- ▨ de uitspraken bij de gebeurtenissen met één uitspraak
- ◻ de 50 uitspraken bij de 25 gebeurtenissen met twee uitspraken
- vrij = vrijspraak
- ovar = ontslag van alle rechtsvervolging
- onb. = onbekend
- 1-16 = veroordeeld; weergegeven naar categorie van de uitspraak

leeuwedeel (91,1%) van de uitspraken is dus een veroordeling. Deze uitspraken zijn voor het grootste deel veroordelingen voor strafbare feiten van de categorie leven en persoon, gekwalificeerde diefstal, diefstal met geweld en andere vermogensmisdrijven. In schema 1 worden deze uitspraken weergegeven.

Zoals in schema 1 en bijlage 2 te zien is, zijn de veroordelingen bij gebeurtenissen waarbij getuigen aanwezig geweest zijn grotendeels van de categorieën leven en persoon, vermogensmisdrijven, gekwalificeerde diefstal en diefstal met geweld (resp. categorieën 2, 6, 8 en 9).

Tabel 6: De uitspraak van de meervoudige kamer ingedeeld naar geteste getuigen en uitslag

gebeurtenis met getuigen	minstens 1 getuige getest	minstens 1 getuige positief	uitspraak meerv. kamer*
201	101 niet	—	6 vrijspraak
			2 ontslag
	100 wel	13 niet	90 veroordeling
			3 onbekend
		87 wel	13 veroordeling
			8 vrijspraak
			2 ontslag
			77 veroordeling

* Hierbij zijn bij twee gebeurtenissen met twee delicten de uitspraken als volgt samengetrokken: veroordeling met vrijspraak wordt weergegeven als veroordeling, veroordeling met ontslag van alle rechtsvervolgung als veroordeling. Dit is zo gekozen omdat de veroordeling aangeeft dat bij de gebeurtenis de identiteit bewezen is.

In tabel 6 worden de uitspraken van de meervoudige kamer anders weergegeven, namelijk naar het wel of niet testen van getuigen en de eventuele uitslag per gebeurtenis.

De vraag is of bij de gebeurtenissen met opgespoorde getuigen merkbaar is in de uitspraken van de meervoudige kamer dat er herkenningstests hebben plaatsgevonden.

Uit de onderzoeksgegevens blijkt relatief geen verschil in het aantal vrijspraken te bestaan tussen de gebeurtenissen met minstens één getuige getest en de gebeurtenissen zonder getuigen getest.³⁸ Ook indien gekeken wordt naar gebeurtenissen met minstens één getuige met positieve herkenning op een herkenningstest en gebeurtenissen zonder geteste getuigen of wel getest maar met negatieve uitslag, blijkt geen verschil te bestaan.³⁹

Wanneer naar de vrijspraken op zich gekeken wordt (zie voor de precieze weergave tabel 9 van bijlage 3), blijken deze naar primaire tenlastelegging het meest voor te komen bij gebeurtenissen van de categorie eenvoudige en gekwalificeerde diefstal. Deze categorieën springen er echter niet uit door vrijspraken wegens identiteitsproblemen, maar door vrijspraken in verband met de tenlastelegging zelf: een foutje erin of door de officier van justitie aangestuurd op een ander delict dan bewezen kan worden.

³⁸ $\chi^2=0,06$; $df=1$; exclusief onbekend; niet significant op 5%-niveau. Indien inclusief onbekend als respectievelijk vrijspraak en veroordeling dan blijft dit niet significant op 5%-niveau (χ^2 respectievelijk $<0,01$ en $=0,04$; $df=1$).

³⁹ $\chi^2=0,35$; $df=1$; niet significant op 5%-niveau

Tabel 7: Frequentietabel van de factoren die een rol spelen bij het bewijzen van de identiteit van de verdachte bij de 201 gebeurtenissen met opgespoorde getuigen

factor	aantal gebeurtenissen
verdachte op heterdaad gepakt	27
verdachte bekent de gezochte persoon te zijn	175
minstens één medeverdachte bekent	83
minstens één getuige is getest t.a.v. de verdachte	100
minstens één getuige herkent de verdachte in herkenningstest	87
minstens één getuige kent de verdachte goed of vaag	80
ander bewijs	118

Vrijspraken wegens identiteitsproblemen komen voor bij zes gebeurtenissen. Bij drie gebeurtenissen wegens onvoldoende bewijs ten aanzien van de identiteit⁴⁰, bij de andere drie gebeurtenissen wegens het feit dat de aanwezigheid van de verdachte nog niet betekent dat hij dezelfde persoon is als de dader.

Wordt nu specifiek gekeken naar gebeurtenissen waarbij de verdachte blijft ontkennen, dan blijken van de 26 ontkennende verdachten er 6 vrijgesproken en 20 veroordeeld te zijn. In tenlastegelegde feiten uitgedrukt, werden er 7 vrijspraken en 26 veroordelingen uitgesproken.

6.2 Bewijsmiddelen voorhanden

Zoals reeds eerder is vermeld, kan aan de hand van de dossiers niet worden achterhaald welke bewijsmiddelen door de meervoudige kamer zijn gebruikt. Wat wel bezien kan worden, is een aanduiding van het belang van de getuige afgemeten aan de maximale hoeveelheid in het dossier naar voren gekomen materiaal dat erop wijst dat de verdachte de dader is.

Tabel 7 laat zien welke factoren, los van elkaar bezien, een rol spelen bij het bewijzen van de identiteit van de verdachte bij de 201 gebeurtenissen met opgespoorde getuigen.

Hoe zijn deze factoren nu gegroepeerd bij de 87 gebeurtenis waarbij minstens één getuige de verdachte positief herkent?

Van de 87 gebeurtenissen zijn er 5 waarbij zowel de verdachte als eventuele medeverdachten ontkennen en de verdachte niet op heterdaad is opgepakt noch ander bewijs tegen hem gevonden is dan de positief herkende getuige(n).

⁴⁰ Naar primaire tenlastelegging zijn de delicten van de categorieën 2, 6 en 9.

Bij 22 gebeurtenissen van de 87 is er één factor naast de positieve herkenning. Bij 15 van deze 22 gebeurtenissen is dat de bekentenis van de verdachte zelf, bij twee gebeurtenissen de bekentenis van een of meer medeverdachten en bij de overige vijf is er ander bewijs.

Bij deze 87 gebeurtenissen wordt de verdachte acht keer geheel vrijgesproken. Bij deze vrijspraken is er naast de positieve herkenning bij één gebeurtenis geen andere factor en bij drie gebeurtenissen is er slechts één factor (een bekende verdachte, een andere met bekende medeverdachte(n) en één met ander bewijs).

De meest interessante gebeurtenissen zijn voor dit onderzoek de gebeurtenissen waarbij alleen de getuigen een rol spelen voor het bewijs zodat zeker is dat bij veroordeling de getuigenverklaringen door de rechtbank voor waar zijn aangenomen. In tabel 2 was al te zien dat dit voorkomt bij zeven gebeurtenissen. Bij drie gebeurtenissen gaat het om een verdachte die door niemand gekend werd, bij vier gebeurtenissen is er minstens één getuige die de verdachte vaag tot goed kende. Hieronder volgt een korte omschrijving van deze gebeurtenissen.

Bij de eerste gebeurtenis wordt ten aanzien van drie bij elkaar horende getuigen afzonderlijk een delict gepleegd. De getuigen zien de dader afzonderlijk, na elkaar op een verschillende, maar in de buurt van elkaar gelegen plaats. De verdachte wordt kort na de drie delicten in de buurt opgepakt. De verdachte is dronken en ontkent de dader te zijn. Geen van de getuigen kent de verdachte. De eerste getuige doet driemaal ten aanzien van de verdachte een fototest maar herkent de verdachte niet, terwijl de foto van de verdachte overeenkomt met de gerapporteerde voorafgaande omschrijving. De twee andere getuigen herkennen de verdachte positief in een eenpersoonsopstelling. Van hen wordt geen voorafgaande omschrijving vermeld maar wel dat ze vooraf onderling contact hebben gehad waarbij de verdachte uitvoerig is besproken. Bij de eenpersoonsconfrontatie zegt een getuige dan ook, naar aanleiding van dat gesprek bijna zeker te zijn dat hij dezelfde persoon heeft gezien als de andere getuige, het slachtoffer. De eerste getuige zag een groepje van drie personen tijdens de gebeurtenis, terwijl de twee andere getuigen er slechts één persoon hebben gezien. De twee andere personen bleken niet te kunnen worden opgespoord. De verdachte wiens werkelijke identiteit niet met zekerheid kon worden vastgesteld, wordt, drie weken nadat hij naar een vermoedelijk land van herkomst uitgezet is, veroordeeld.

De tweede gebeurtenis zonder ander bewijs dan getuigenverklaringen, is gepleegd in het kantoortje van een grote winkel zonder dat het delict op zich door een getuige gezien is. Wel zijn er acht opgespoorde getuigen die tezamen twee, mogelijk bij elkaar horende personen rond het tijdstip en in de buurt van de plaats van het delict hebben gezien en sommigen hebben een van hen ook

gesproken. Twee van de acht getuigen hebben waarschijnlijk slechts de mededader waargenomen.

De medeverdachte zegt dat hij het delict alleen, zonder de hem bekende verdachte, heeft gepleegd. De verdachte, die van deze verklaring op de hoogte is, ontkent. Geen van de getuigen kent de verdachte. Op de zitting snijdt de advocaat van de verdachte het punt van de herkenningstests aan: de verdachte is zeven- of achtmaal in een eenpersoonsopstelling verschenen, maar hiervan wordt geen melding gemaakt in de processen-verbaal. Bovendien vermeldt geen van de voorafgaande omschrijvingen, voor zover de omschrijvingen in het dossier werden gerapporteerd, de snor van de verdachte. Ook zet de advocaat kanttekeningen bij het feit dat niet alle getuigen die opspoorbaar waren, zijn opgespoord om te worden gehoord. Bij vijf van de getuigen werd aangetekend dat ze foto's hebben bekeken; slechts één getuige herkende hierbij de verdachte. De andere vier herkennen de verdachte niet, maar krijgen later een eenpersoonsopstelling te zien. Nu is er één getuige, de getuige die de dader als klant hielp, 100% positief. Hij zegt erbij dat de dader destijds een kleinere snor had, maar dat hij de verdachte toch met zekerheid aan het gezicht en postuur herkent. Hiernaast zijn er twee getuigen positief maar wel onzeker: zowel leeftijd als verzorging van het uiterlijk wordt door beiden anders gevonden. Bovendien wordt door de ene getuige de haarlengte betwijfeld en zegt de andere dat de verdachte 'in ieder geval qua postuur' de juiste persoon is.

De verdachte wordt veroordeeld omdat de meervoudige kamer de verklaring van de verdachte 'als een aperte leugen' beschouwt. Als bewijs wordt onder andere de verklaring van een getuige gebruikt die zegt twee personen te hebben gezien die bij elkaar hoorden. Deze getuige herkende wel de medeverdachte bij een fotoherkenningstest, maar niet de verdachte. Ook niet in een eenpersoonsopstelling.

De derde gebeurtenis is diefstal door inklimming in twee naast elkaar gelegen huizen. Bewoners van een van deze twee huizen zien buiten aan de achterkant van hun huis een persoon lopen op het platdak op de eerste etage en naar het huis van de burens. Wanneer een van hen aan de voorkant van deze burens aanbelt, wandelt dezelfde persoon dat huis uit. De getuigen, die de verdachte niet kennen, worden herhaald getest: beiden zien foto's en later een eenpersoonsopstelling. De uitslag is steeds een positieve herkenning. De verdachte beweert een toevallige voorbijganger te zijn geweest. De politie laat na om verder sporenonderzoek te verrichten en maakt aldus de advocaat, een aantal slordig geformuleerde processen-verbaal waarbij zelfs fouten in de data zijn gemaakt. De advocaat spreekt niet over het herhaalde testen, maar verkrijgt een vrijpraak voor zijn cliënt omdat de beeldvorming van de getuigen alleen is gebaseerd op de waarneming van de verdachte buiten op straat.

De vierde gebeurtenis is een ruzie tussen twee personen waarbij de dader twee vrienden bij zich heeft om het slachtoffer te intimideren. Het slachtoffer heeft uit angst voor de dader drie bekenden opgetrommeld. Diverse personen hebben wapens bij zich, maar doordat de ruzie in het donker speelt, wordt niet door iedere getuige hetzelfde waargenomen. De verdachte ontkent dat hij degene is geweest die het slachtoffer met een vlijmscherp mesje heeft verwond. Het slachtoffer zelf dacht in eerste instantie alleen gestompt te zijn in plaats van gesneden. Het slachtoffer wijst de verdachte, die hij goed kent, aan bij het zien van een groot aantal foto's. Twee van zijn vrienden die de verdachte wel eens vaker hebben zien lopen, bevestigen dat de foto die ze te zien krijgen van de verdachte is. De verdachte wordt veroordeeld.

De vijfde gebeurtenis. Een meisje loopt op straat met haar twee jongere zusjes van zeven en elf jaar. Dan wordt ze lastiggevalen en bedreigd door een jongen die ze wel eens eerder gezien heeft. Ze geeft een voorafgaande omschrijving aan de politie en ook zijn voornaam. Wanneer een jaar later een kinderrechter deze zaak met nog een andere zaak van hetzelfde type voorgelegd krijgt en met het slachtoffer heeft gesproken, vindt deze het te laat om nog identificatietests te doen ook al blijft de verdachte ontkennen. Deze beslissing wordt vooral zo genomen in verband met de leeftijd van de jongere zusjes. Wegens de hoogte van de straf wordt doorverwezen naar de meervoudige kamer, die er evenzo over denkt en de verdachte veroordeelt.

Het slachtoffer van de zesde gebeurtenis heeft de dader, een goede bekende, als visite binnengelaten. Na een biertje met elkaar te hebben gedronken, gebruikt de dader geweld tegen het slachtoffer en steelt de portemonnaie van het slachtoffer. Verdachte ontkent zich aan enig strafbaar feit te hebben schuldig gemaakt. De verdachte wordt veroordeeld.

De zevende gebeurtenis behoort tot een groep van door dezelfde persoon gepleegde delicten van dezelfde soort. Telkens wordt op of bij hetzelfde station een drugverslaafde door deze persoon bedreigd en/of in elkaar geslagen om geld te verkrijgen. Er vallen diverse slachtoffers, maar indien een slachtoffer beweert dat er andere, verslaafde, getuigen zijn, durven zij niet tegen de verdachte te getuigen. De slachtoffers beweren ieder voor zich dat de verdachte het hele station terroriseert. Het slachtoffer van deze gebeurtenis herkent de verdachte bij het zien van een fotoserie. De verdachte wordt veroordeeld.

Wanneer niet per gebeurtenis maar naar de bovenstaande zeven gebeurtenissen als geheel wordt gekeken, dan valt het volgende op. Bij de drie eerst vermelde gebeurtenissen, waarbij geen van de getuigen de verdachte kent, werden er getuigen herhaald getest terwijl bij de andere vier gebeurtenissen waarbij steeds minstens één getuige de verdachte wel vaag tot goed kent, niet.

Minder getuigen werden geconfronteerd indien de verdachte een bekende in plaats van een onbekende was. Zoals in tabel 2 te zien is, werden bij de bekende verdachte slechts vier van de elf getuigen geconfronteerd tegenover tien van de elf bij onbekende verdachten. Bovendien ligt het accent van de ontkenning bij twee van deze vier delicten meer op het ontkennen van het feit dan op het ontkennen van de aanwezigheid.

Bij zes van de zeven bovenstaande gebeurtenissen waarbij het bewijs uitsluitend is gebaseerd op informatie van de getuigen en waarbij van diverse twijfelachtige procedures bij herkenningstests gebruik is gemaakt, volgt een veroordeling. De vrijspraak is bovendien niet in verband met de herkenning, maar in verband met de plaats waar de dader is gezien.

7 Nawoord

De drie onderzoeksvragen werden gesteld omdat een antwoord op deze vragen informatie kan verschaffen aan de toepassers van de wet zodat zij zonodig een juister gebruik kunnen maken van herkenningen door ooggetuigen.

In dit rapport werd getracht zoveel mogelijk aspecten van de herkenning-procedures te belichten. Er zijn echter twee factoren die verhinderen dat dit beeld compleet is.

Ten eerste werden in dit onderzoek niet alle factoren meegenomen die hun invloed hebben op de wijze waarop in de opsporing en in het gerechtelijk voor-onderzoek gehandeld wordt.

Een belangrijke factor die niet in dit onderzoek is meegenomen, is de vraag in welke volgorde de bewijsmiddelen aan het licht kwamen. In de praktijk zou het voor kunnen komen dat wegens eerder gevonden bewijsmateriaal, zoals zelfaangifte, voor een minder zekerheid biedende wijze van confronteren wordt gekozen. Bij een bekentenis blijft de vraag echter staan of de persoon die de politie in handen heeft, wel de dader is. De mogelijkheid bestaat immers dat een andere persoon dan de dader bijvoorbeeld voor geld, onder bedreiging, enzovoort, de schuld op zich kan willen nemen. De wijze waarop een getuige met de verdachte geconfronteerd behoort te worden, verandert hierbij dan ook niet. Dit geldt ook in geval van zelfaangifte. Voor zover te overzien, kwam zelfaangifte in de steekproef slechts in een enkel geval voor, maar een bekende verdachte veel meer.

Andere factoren, zoals de keuze voor het trekken van een steekproef uit meervoudige-kamerzaken en het niet kijken naar sepots, werden in de voorgaande hoofdstukken reeds genoemd. Het is mogelijk dat bij correct rapporteren van alle herkenningstests met de bijbehorende resultaten de officier van justitie eerder seponeert, terwijl bij non-reporting het juist tot een rechtszaak komt. Ten aanzien van de meervoudige kamer echter, leveren de onderzoeksresultaten een juist beeld op van de werkwijze van politie bij zaken die bij haar dienen.

Ten tweede blijven door gebrek aan informatie in de dossiers nog een groot aantal vragen openstaan over de wijze waarop getuigen geconfronteerd worden. Zo wordt bijvoorbeeld niet aangegeven hoe de confrontaties worden uitgevoerd en ook niet met welk doel, en kan door non-reporting het gevonden percentage herhaald testen in werkelijkheid veel hoger liggen.

De onvolledige rapportage in dossiers betekent niet alleen voor dit onderzoek een onvolledig beeld, maar ook voor de meervoudige kamer.

7.1 Logica buitenspel

De rechter is vrij in het waarden en selecteren van het beschikbare bewijsmateriaal. Alleen indien er slechts een opgave van één verdachte of een verklaring van één getuige, die geen opsporingsambtenaar is die een proces-verbaal heeft opgemaakt, aanwezig is, mag niet tot een bewezenverklaring worden gekomen (Van Bemmelen, 1989).

Zo wordt de betrouwbaarheid van de *resultaten* van een herkenningstest door getuigen beoordeeld door de feitenrechter. De Hoge Raad heeft het laatste woord over de toelaatbaarheid van het gebruik van de uitkomst van de onderzoeksmethode. Een klacht over de onbetrouwbaarheid van een *verklaring* wordt slechts in beperkte mate getoetst door de Hoge Raad. Dit houdt in dat de Hoge Raad dit consequent afdoet met een standaardformule (Borst 1987).

De bewijsmotivering of zoals Borst (1987) zegt de vraag 'Hoe krijg ik deze jurk uit die lap stof?' is van groot belang om te weten te komen hoe de herkenningen zijn beoordeeld door de meervoudige kamer. Zoals in het begin van dit hoofdstuk werd gezegd, kan niet goed overzien worden welke bewijsmiddelen gebruikt zijn door de meervoudige kamer. Aangevoerd is dat dit komt door het feit dat alleen de wettige bewijsmiddelen die gebruikt worden in geval een zaak in hoger beroep bij het Hof gaat, door de meervoudige kamer uitgewerkt worden tot een volledig, dat wil zeggen van een bewijsconstructie voorzien, vonnis. In een uitspraak van de Hoge Raad (14 maart 1989, NJ 1989, 747) wordt gesteld dat de motivering van bewijsmiddelen als regel niet vereist is.

Wetsvoorstel 19488, het zogeheten wetsontwerp 'kop-staart-vonnissen' zal indien doorgevoerd, deze wat betreft de meervoudige kamer illegale praktijk (Nijboer, 1987) doen voortzetten.

Daar het weergeven van de wettige bewijsmiddelen neerkomt op het tellen van bewijsmiddelen zonder dat de motivering zichtbaar is, zal opgetreden dissociatie bij de oordeelsvorming ook dan niet direct aan het licht komen in het vonnis.

Bovenstaande selectie wordt bovendien al voorafgegaan door een selectie bij de politie. De dossiers geven immers door de non-reporting en/of het niet consequent confronteren van alle getuigen naar aanleiding van reeds verkregen positieve uitslagen op enige herkenningstests, niet altijd een compleet beeld.

Door deze wijze van omgaan met de resultaten van de herkenningstests door zowel politie als justitie, wordt de logica van de herkenningprocedure van Wagenaar buitenspel gezet.

Een mogelijkheid om in de informatievoorziening verbetering aan te brengen, is een vaste procedure te gebruiken voor opsporingsactiviteiten. Vooral het verschil tussen herkenningstests bij opsporingsonderzoek en herkenningstests in het gerechtelijk vooronderzoek dient in het oog te worden gehouden.

Het alternatief is dat op de zitting uitvoerig op de herkenningsprocedure ingegaan moet worden. Uit het oogpunt van bewijskracht voegt een herhaling van de getuigenverklaring door de getuige alleen echter niets aan de bewijskracht van de herkenning toe.⁴¹ Getuigen in de rechtszaal zijn in verband met identificatie overbodig.⁴²

7.2 De risico's van herkenningen als bewijsmiddel

Ook indien getuigen met behulp van een osloconfrontatie getest worden, heeft men nog geen absolute zekerheid dat de door hun aangewezen verdachte de dader is. Wegens deze zwakheid is van belang altijd andersoortig bewijs ernaast te hebben. Een duidelijk voorbeeld dat dit onderstreept is het volgende. Dit dossier werd niet in de steekproef zelf aangetroffen. Het stamt echter wel uit de groep dossiernummers waaruit de steekproef werd getrokken.

Er is een bankoverval gepleegd en De Bruin wordt hiervan verdacht. Hij ontkent en er zijn drie getuigen die voor hem kunnen bevestigen dat hij op het tijdstip van de overval ergens anders was. De overval werd 's ochtends gepleegd rond openingstijd van de bank door slechts één persoon. Hij sloot de aanwezige personeelsleden en ieder nieuw binnenkomend personeelslid op in een kast. Twee van hen werden niet direct in de kast gestopt, maar moesten de overvaller even helpen om aan het benodigde geld te komen en de andere personeelsleden binnen te laten zonder dat ze iets zouden vermoeden. De zeven getuigen geven na de overval ieder een omschrijving van de overvaller. De overvaller had zijn hoofd zodanig met zijn capuchon bedekt, dat zijn haar niet te zien was. Alle getuigen spreken over een blanke man met blonde snor. De lengte wordt vrijwel hetzelfde geschat: van 1,70 tot 1,75 meter, en ook de omschrijving van het postuur varieert slechts van normaal tot slank. Vijf van hen noemen blauwe ogen. De geschatte leeftijd loopt echter sterk uiteen: tussen de 25 en 50 jaar. Vijf van hen weten ook iets over het spraakgebruik te vermelden, uiteenlopend van geen accent tot plat Nederlands.⁴³

⁴¹ Let wel, hier wordt bedoeld op het herhaald testen; niet bedoeld wordt de controle of een getuige bijvoorbeeld opzettelijk of onder druk van anderen liegt.

⁴² Dit betekent niet dat getuigen om andere redenen niet in de rechtszaal aanwezig zouden kunnen zijn.

⁴³ In werkelijkheid werd hier een stadsnaam vermeld, maar die is hier weggelaten in verband met mogelijke herkenbaarheid van de zaak.

Kijken we nu naar de getuigen op zich, dan valt op dat van de twee getuigen die wat langer buiten de kast bleven, de een aanzienlijk meer dan de ander weet te noemen over het uiterlijk van de dader. De een vermeldt dat de dader de volgende kenmerken vertoonde: een onverzorgd uiterlijk, adem die naar alcohol stinkt, doorlopen ogen en aangeschoten, een slecht gebit, een verweerde neus en gelaatstreken. De ander van de twee, de enige vrouw, wist zich niets meer te herinneren over leeftijd, ogen, spraak; zij beschreef weer wel de kleur van het hoofdhaar dat onder de capuchon verborgen was (!): blond. Verder herinnerde ze zich een brede neus. Slechts één van de vijf anderen vermeldt over dit alles 'een beetje pokdalig gezicht'. Verder spreekt degene die de verdachte het oudste schat, gewoon van rimpels.

Elf dagen na de overval wordt De Bruin aangehouden. Zijn uiterlijk voldoet aan het signalement en hij is alcoholist. Twee dagen later worden alle getuigen geconfronteerd met de verdachte in een osloconfrontatie die tweemaal achter elkaar wordt uitgevoerd. De verdachte en figuranten zijn hierbij verschillend genummerd en in verschillende volgorde in de line-up. Twee van de vijf en de vrouw herkennen de verdachte eenmaal positief. De andere vier herkennen de verdachte tweemaal positief. Drie van de vijf, van wie één de verdachte eenmaal herkende, hadden echter De Bruin al aangewezen toen ze foto's bekeken ter opsporing van de verdachte.

Ten aanzien van de line-up valt het volgende op te merken. Het gezicht van de verdachte is veel magerder en kleiner dan dat van vier andere figuranten. Er is niet geconfronteerd met afscherming van hoofdhaar. Het hoofdhaar van een van de figuranten is donker met grijs. Een andere figurant heeft een veel te donkere snor.

Ook is er een getuige (nummer 8) van het feit dat door een persoon de dag voor de overval een poging tot een overval werd gedaan. Ook hij zegt de verdachte, die hij van 4 meter afstand heeft gezien, aan de vorm van zijn gezicht te herkennen.

De verdachte werd voor het bovenstaande veroordeeld. Een aantal maanden later wordt, op verdenking van een andere overval, De Wit aangehouden. Deze bekent die overval en bovendien de overval waarvoor De Bruin vastzit, en detail (inclusief de poging). Hij voldoet eveneens aan het signalement zoals hierboven omschreven en is ook alcoholist.

Als verklaring voor het verloop van het bovenstaande geval worden door de politie twee mogelijkheden genoemd. De eerste is dat er een blunder gemaakt is, veroorzaakt door onervarenheid en een te groot enthousiasme van een jonge rechercheur die zijn zaak rond wilde krijgen. Het herhaald testen en verkeerde figuranten blijkt zo al uit het dossier, maar bijvoorbeeld suggestieve vraagstelling tijdens de confrontatie kan ook een factor geweest zijn. Het gevolg is dan dat iemand, in casu De Bruin, ten onrechte wordt aangewezen. De tweede verklaring is dat iemand die voor twee overvallen wordt veroordeeld, relatief

veel minder straf per overval krijgt dan iemand die voor één overval wordt veroordeeld. Bijvoorbeeld 3 jaar voor één overval vergeleken met 4 jaar voor twee overvallen. Voor een door De Bruin te betalen vergoeding wil dan wel eens iemand, in casu De Wit, een jaartje extra zitten.

Welk van bovenstaande mogelijkheden ook de juiste is, wanneer er naast getuigenverklaringen ook andersoortig hoofdbewijs was vereist, was de mogelijkheid onterecht iemand te veroordelen aanmerkelijk verkleind.

7.3 Aanbevelingen

1. In dit onderzoek is uitgegaan van de 50 regels van Wagenaar. In de praktijk zal dit in verband met de steeds noodzakelijke afweging van de kosten tegen de baten slechts selectief kunnen worden toegepast. In dit verband zijn de nieuwe aanbevelingen in de tweede, herziene druk van juni 1992 van het rapport Identificatie van personen door ooggetuigen van de RAC-werkgroep Identificatie een verbetering.
2. Wetenschappelijk gezien is op het gebied van herkenningstests de goed uitgevoerde osloconfrontatie de veiligste manier van vergaren van bewijsmateriaal van ooggetuigen. Om reden van realiseerbaarheid dient de osloconfrontatie in ieder geval bij zware misdrijven te worden toegepast. Het verdient bijvoorbeeld aanbeveling nader aan te geven welke misdrijven hieronder vallen.
3. Als men een eenpersoonsconfrontatie gebruikt — een per definitie onbetrouwbare herkenningsprocedure — teneinde een bekentenis te verkrijgen, dient deze eenpersoonsconfrontatie niet als bewijs te worden gebruikt.
4. Bij gebruikmaking van het HKS dient een eenvoudige methode te worden ingebouwd, waarmee kan worden voorkomen dat een foto van een persoon meer dan eenmaal wordt geselecteerd.
5. Elke herkenningstest zonder positieve herkenning, de omschrijving van de verdachte zoals die door de getuige voorafgaande aan de herkenningstest werd gegeven, en onderling contact tussen getuigen dienen in het dossier te worden vermeld.
6. Herhaald testen is uit den boze.
7. Wil men op juiste wijze gebruik maken van herkenningstests, dan is het noodzakelijk dat degenen die herkenningstests opzetten en uitvoeren, de achterliggende betekenis van de regels van de herkenningsprocedure kennen en begrijpen.
8. Acceptatie door de meervoudige kamer van zwakke herkenningsprocedures zal de politie niet aanzetten tot verbetering. Indien de meervoudige kamer een verbetering wil zien, zal zij er ook naar moeten handelen.

Literatuur

- Bemmelen, J. M. van
Strafprocesrecht
Alphen a/d Rijn, Samson/Tjeenk Willink, 1989
Ons strafrecht, deel 4
- Borst, W.L.
Eisen te stellen aan een bewijsredenering
Delikt en Delinkwent, jrg. 17, nr. 7, 1987, pp. 660-667
- Borst, W.L., J.F. Nijboer
Inleiding tot het strafrechtelijk bewijsrecht
Nijmegen, Ars Aequi Libri, 1988
Strafrecht en criminologie, deel 5
- Brouns, P.J.H.M.
Eisen te stellen aan een bewijsredenering
Delikt en Delinkwent, jrg. 17, nr. 5, 1987, pp. 487-501
- Crombag, H.F.M.
Notities over de betrouwbaarheid van ooggetuigenverklaringen
Rijksuniversiteit Limburg
Memorandum metajuridica, nr. 1990.006
- Dijk, C. van
Prof. W.A. Wagenaar: getuigeverklaring is zelden betrouwbaar
RP magazine, jrg. 31, nr. 4, december 1989, pp. 10-13
- Fisher, R.P., R.E. Geiselman, M. Amador
Field test of the cognitive interview: enhancing the recollection of actual
victims and witnesses of crime
Journal of Applied Psychology, vol. 74, nr. 5, 1989, pp. 772-727
- Fokkens, J.W.
De anonieme getuige in het strafproces; een preadvies
Z. pl., Vereniging voor de vergelijkende studie van het recht van België en
Nederland, 1990
- Janssen, W.H.
Het geheugen van de getuige
Verkeersrecht, jrg. 36, nr. 7/8, 1988, pp. 311-313

- Kant, C. (Sr.), F.F. Schmidt
Video-systeem voor regionaal bestand verdachten; recente ontwikkelingen bij foto-confrontatie
Algemeen politieblad, jrg. 21, oktober 1989, pp. 487-491
- Koppen, P.J. van, H.F.M. Crombag (red.)
De menselijke factor. Psychologie voor juristen
Arnhem, Gouda Quint, 1991
- Leeuwen, H.P. van
Identificaties in strafzaken, betrouwbaar bewijs?
Advocatenblad, jrg. 69, nr. 9, april 1989, pp. 229-235
- Loftus, E.F.
Eyewitness Testimony
Cambridge, Harvard University, 1979
- Mols, G.P.M.F.
Het verhoor van getuigen in strafzaken ongehoord?
Advocatenblad, jrg. 69, nr. 5, maart 1989, pp. 121-126
- Navon, D.
How critical is the accuracy of an eyewitness's memory? Another look at the issue of lineup diagnosticity
University of Haifa
Journal of Applied Psychology, vol. 75, nr. 5, 1990, pp. 506-510
- Navon, D.
Ecological Parameters \neq nonlinear evidence: a reply to Wells and Luus
University of Haifa
Journal of Applied Psychology, vol. 75, nr. 5, 1990, pp. 517-520
- Nijboer, J.F.
Bewijsuitsluiting op grond van een verstrakte interpretatie van het negatief-wettelijk stelsel?
Nederlands Juristenblad, jrg. 62, nr. 36, 17 oktober 1987, pp. 1156-1159
- Nijboer, J.F.
Enkele gedachten over concludentie en consistentie
Delikt en Delinkwent, jrg. 17, nr. 8, 1987, pp. 832-839
- Nijboer, J.F.
Enkele opmerkingen over de motivering van de bewezenverklaring in het schriftelijk vonnis in strafzaken
Rechtsgeleerd magazijn Themis, nr. 3, maart 1987, pp. 120-142
- Nijboer, J.F.
Strafrechtelijk bewijs in de jaren '90: meer dan een papieren werkelijkheid?
Delikt en Delinkwent, jrg. 20, nr. 2, 1990, pp. 138-152

- Prakken, T.
Kan het zijn dat ik u ergens van ken? Over strafrechtelijk bewijs door herkenning
Nederlands Juristenblad, jrg. 64, nr. 39, november 1989, pp. 1405-1412
- Projectgroep Recherche Basis Cursus
RBC Recherche(le)ren. Handboek voor de recherche Basis Cursus, deel 1
Zutphen, Rechercheschool, 1988
- Rattner, A., G. Weimann, G. Fishman
Cross-ethnic identifications and misidentifications by Israelis
University of Haifa
Sociology and Social Research, jrg. 74, nr. 2, 1990, pp. 73-79
- Read, J.D., P. Tollestrup, R. Hammersley, E. McFadzen, A. Christensen
The unconscious transference effect: are innocent bystanders ever misidentified?
Applied Cognitive Psychology, nr. 4, 1990, pp. 3-31
- Recherche Advies Commissie - werkgroep 'Identificatie'
Identificatie van personen door ooggetuigen
Den Haag, Ministerie van Justitie, mei 1989
- Schmidt, F.F.
Fotoconfrontatie als opsporingsmiddel
Algemeen politieblad, jrg. 136, nr. 14, juli 1987, pp. 315-320
- Vellinga, W.H.
Stroomlijning strafprocesrecht: werkbesparend?
Nederlands Juristenblad, jrg. 62, nr. 3, 17 januari 1987, pp. 82-84
- Wagenaar, W.A.
Het herkennen van Iwan. De identificatie van de dader door ooggetuigen van een misdrijf
Amsterdam/Lisse, Swets & Zeitlinger bv, 1989a
- Wagenaar, W.A.
De kwetsbare logica van identificatietests
Psychologie, nr. 1, 1989b, pp. 20-25
- Wagenaar, W.A.
De psycholoog kan een waardevolle getuigedeskundige zijn
De psycholoog, oktober 1989c, pp. 493-498
- Wagenaar, W.A.
Identificatie door ooggetuigen
Ars Aequi, jrg. 38, nr. 10, 1989d, pp. 836-838

Wagenaar, W.A., E.L. Loftus

Ten cases of eyewitness identification: logical and procedural problems
Journal of Criminal Justice, vol. 18, nr. 4, 1990, pp. 291-319

Wells, G.L., C.A. Luus, C.A. Elisabeth

The diagnosticity of a lineup should not be confused with the diagnostic
value of nonlinear evidence
Iowa State University
Journal of Applied Psychology, vol. 75, nr. 5, 1990, pp. 511-516

Bijlage 1: De 50 regels van Wagenaar

1. De betrokkenheid bij een misdaad kan niet worden bewezen door middel van een eenpersoons- of meerpersoonsidentificatietest, wanneer de getuige de verdachte al voor het misdrijf kende.
2. Identificatie van een verdachte die overigens totaal onbekend is aan de getuige, moet geschieden door middel van een meerpersoonsidentificatietest, niet door middel van een eenpersoonstest.
3. De aanwijzing door middel van confrontaties met politiefoto's, kan niet worden gebruikt als een bewijs van identiteit.
4. Getuigen die deel hebben genomen aan een confrontatie met behulp van politiefoto's moeten in principe worden uitgesloten van latere identificatietests.
5. Getuigen moeten niet worden gebruikt voor confrontaties met behulp van politiefoto's wanneer een werkelijke identificatietest kan worden uitgevoerd.
6. Er moet minder gewicht worden toegekend aan identificatietests wanneer die voorafgegaan zijn door een confrontatie met foto's uit een politiearchief, zelfs wanneer bij de twee procedures verschillende getuigen zijn gebruikt.
7. Geen enkele getuige moet worden gevraagd om dezelfde verdachte meer dan eenmaal te identificeren.
8. Identificatie door ooggetuigen moet niet aanvaard worden als bewijs, als er niet ook een andersoortig bewijs voorhanden is.
9. Bewijs van identiteit door een identificatietest moet worden ondersteund door aanvullend bewijs van een andere soort, niet door andere identificatietests zelfs niet wanneer deze gebruik maken van andere getuigen.
10. Wanneer er meerdere getuigen beschikbaar zijn, moet worden getracht een aanvankelijke identificatie te ontzenuwen met behulp van deze andere getuigen.
11. Alle identificatiepogingen, ongeacht of zij succes hadden of niet, moeten worden gerapporteerd.

12. Processen-verhaal van identificatietests die een negatief resultaat hadden, moeten alle informatie verschaffen die nodig is om dat resultaat te interpreteren.
13. De bewijskracht van een eerste identificatie kan met behulp van identificaties door andere ooggetuigen slechts marginaal worden vergroot.
14. Onderzoekers moeten al het mogelijke doen om onderlinge contacten tussen getuigen te vermijden.
15. Onderzoekers moeten, voorafgaande aan de identificatietest, aan de getuigen vragen of zij de zaak met andere mensen hebben besproken. De antwoorden op zulke vragen moeten nauwkeurig worden genoteerd.
16. Getuigen moeten worden uitgesloten van deelname aan identificatietests als is vastgesteld dat zij hun identificatie geheel of gedeeltelijk zouden kunnen baseren op informatie die zij van anderen hebben verkregen.
17. Getuigen moeten, voordat zij deelnemen aan een identificatietest, een verhaalde beschrijving van de dader geven zoals zij die zich herinneren. Deze beschrijving moet deel uitmaken van het proces-verbaal van de daaropvolgende identificatietest.
18. Als een vroegere beschrijving niet klopt met het uiterlijk van de verdachte, en de discrepantie kan niet op eenvoudige wijze worden verklaard, dan bestaat er een voorkeur om de getuige die de beschrijving produceerde uit te sluiten van verdere identificatietests.
19. De getuige moet geïnstrueerd worden dat hij slechts één persoon aan mag wijzen, namelijk de persoon die beantwoordt aan de verhaalde beschrijving die eerst door dezelfde getuige voorafgaande aan de test is geproduceerd.
20. De instructie die aan de getuige wordt gegeven moet letterlijk worden gerapporteerd in het proces-verbaal.
21. De instructie aan de getuige moet benadrukken dat de gezochte persoon mogelijk niet in de testgroep voorkomt, en dat een positieve identificatie daarom alleen moet plaatsvinden wanneer de getuige er zeker van is dat hij die persoon heeft herkend.
22. Politiefunctionarissen die de leiding hebben bij identificatietests moeten de noodzakelijke training hebben ontvangen, en moeten in staat zijn om hun professionele kwalificaties te demonstreren in geschreven en mondelinge verklaringen.
23. Een testgroep in een identificatietest mag nooit meer dan een verdachte bevatten.
24. Aan de getuigen moet worden verteld dat er slechts een verdachte in de testgroep voorkomt. Wanneer zij meer verdachten aan de politie hebben beschreven, moet worden verteld welke van deze verdachten zij geacht worden te identificeren.

25. Als er meer verdachten zijn die door dezelfde getuige geïdentificeerd moeten worden, is het noodzakelijk om voor iedere verdachte een aparte identificatietest te houden. Zulke achtereenvolgende tests mogen nooit figuranten bevatten die aan dezelfde getuige bij een vorige test al zijn aangeboden.
26. Aan getuigen moet worden verteld dat zij slechts één persoon bij de identificatietest mogen aanwijzen.
27. Identificatietests moeten niet minder dan zes personen bevatten en liefst tien tot twaalf personen.
28. Alle figuranten die deelnemen aan een identificatietest moeten beantwoorden aan de beschrijving die eerder door getuigen is gegeven.
29. Vroegere beschrijvingen van de dader waaraan het uiterlijk van een verdachte niet voldoet, kunnen niet worden gebruikt voor de selectie van figuranten.
30. Een identificatietest moet met voorzichtigheid worden beoordeeld wanneer er niet tenminste een eerdere beschrijving is waaraan de verdachte beantwoordt.
31. Onder normale omstandigheden moeten leden van een homogene groep, zoals politieagenten, niet worden gebruikt als deelnemers in een identificatietest.
32. Figuranten moeten zodanig worden geselecteerd dat anderen, die geen getuige van het misdrijf zijn geweest, geen aanwijzingen zullen vinden die helpen om te raden wie de verdachte is.
33. Figuranten moeten zodanig worden geselecteerd dat de getuigen geen enkele aanwijzing vinden die kunnen helpen te raden dat een van de figuranten de verdachte niet kan zijn.
34. Het materiaal gebruikt bij foto-identificatietests moet worden bewaard voor later onderzoek, en moet automatisch ter hand worden gesteld aan de verdediging. Het proces-verbaal moet beschrijven in welke volgorde de foto's zijn aangeboden, of hoe de foto's waren gerangschikt als zij tegelijkertijd werden aangeboden.
35. Identificatietests met levende personen moeten op foto's worden vastgelegd. Zulke foto's moeten automatisch aan de verdediging ter hand worden gesteld.
36. Namen en adressen van deelnemende figuranten moeten worden vastgelegd, maar niet automatisch aan de verdediging ter hand gesteld. Wanneer de verdediging daarom vraagt kunnen zij wel worden overhandigd.
37. Het is aan te bevelen dat van identificatietests met levende personen video-opnamen worden gemaakt, wanneer dat maar enigszins mogelijk is.
38. Aan deelnemers in een identificatietest moet nauwkeurig worden verteld hoe zij zich dienen te gedragen.

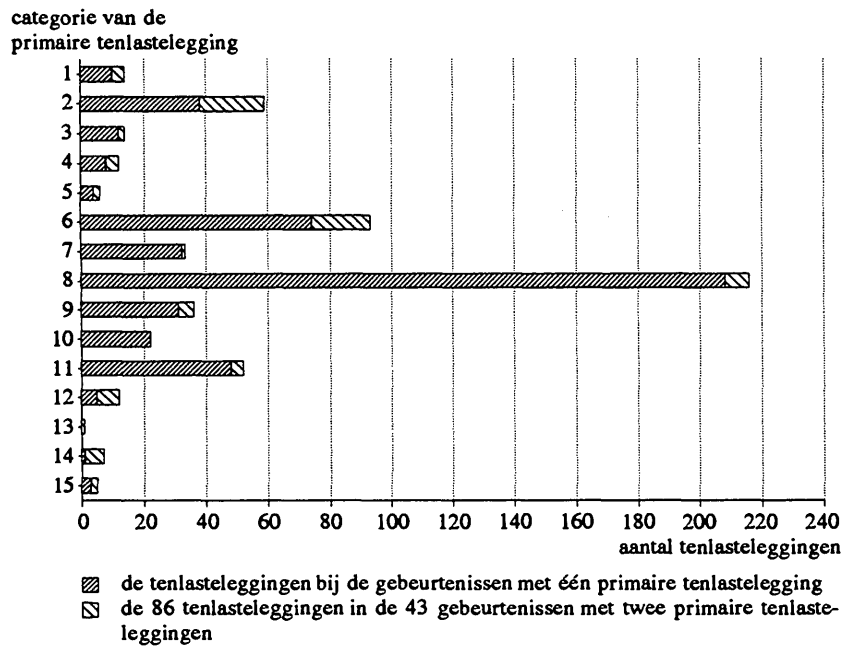
39. Veranderingen die plaatsvinden in de periode tussen de misdaad en de identificatietest moeten zoveel mogelijk worden teniet gedaan.
40. Wanneer het maar mogelijk is moeten identificatietests worden afgenomen door politiebeambten die zelf niet weten wie in de testgroep de verdachte is.
41. Het aanbieden van foto's of tests met levende personen moet nauwkeurig worden beperkt tot een van te voren vastgestelde periode, en de getuigen moeten hiervan op de hoogte worden gesteld.
42. Alle relevante details van de voorbereiding en afname van identificatietests moeten worden vastgelegd.
43. Er moet geen feedback aan getuigen worden gegeven over de vraag of zij de verdachte dan wel een figurant hebben aangewezen.
44. De advocaat van de verdachte moet in staat worden gesteld bij identificatietests aanwezig te zijn.
45. Identificaties moeten niet worden aanvaard wanneer getuigen verklaren dat zij alleen maar een gelijkenis zien.
46. Volledige herkenningen die slechts na een zeer lange bedenktijd tot stand komen, moeten niet aanvaard worden als positieve identificaties.
47. Andere uitdrukkingen van onzekerheid moeten worden geregistreerd, en kunnen leiden tot verwerping van de identificatie.
48. Identificaties in de rechtszaal kunnen nooit worden aanvaard als bewijs van identiteit.
49. Een overtreding van de regels die niet in het proces-verbaal wordt gerechtvaardigd moet leiden tot een verwerping van de identificatietest.
50. Wanneer wordt aangetoond dat overtreding van regels de validiteit van de test aanzienlijk heeft verkleind, moet worden besloten om de gehele test te verwerpen, zelfs wanneer de overtreding is gerechtvaardigd in het proces-verbaal.

Bijlage 2: Categorie-indeling delicten

1. openbare orde en gezag
2. leven en persoon (exclusief categorie 3)
3. eenvoudige mishandeling
4. ruwheidsmisdrijven (exclusief categorie 5)
5. vernieling
6. vermogensmisdrijven (exclusief categorieën 7, 8, 9 en 10)
7. eenvoudige diefstal
8. gekwalificeerde diefstal
9. diefstal met geweld
10. heling
11. seksuele misdrijven
12. Vuurwapenwet
13. Wegenverkeerswet
14. AWIR
15. anders

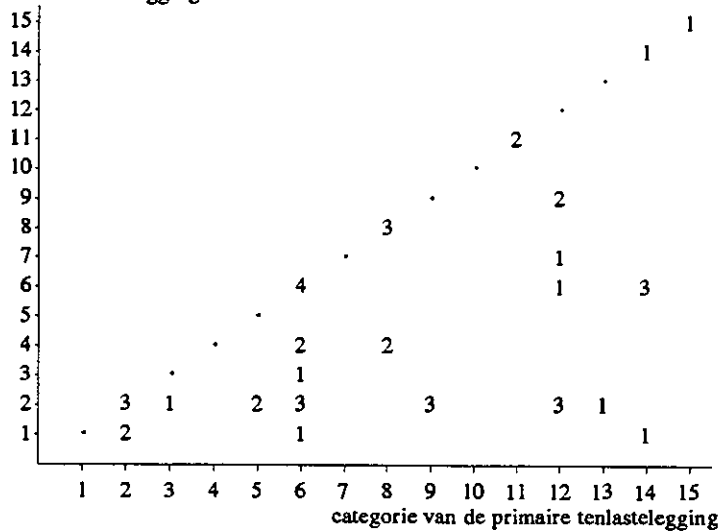
Bijlage 3: Schema's en tabellen

Schema 1: De 581 tenlasteleggingen bij de 538 gebeurtenissen van de gehele steekproef; naar categorie van de primaire tenlastelegging (bijlage 2)

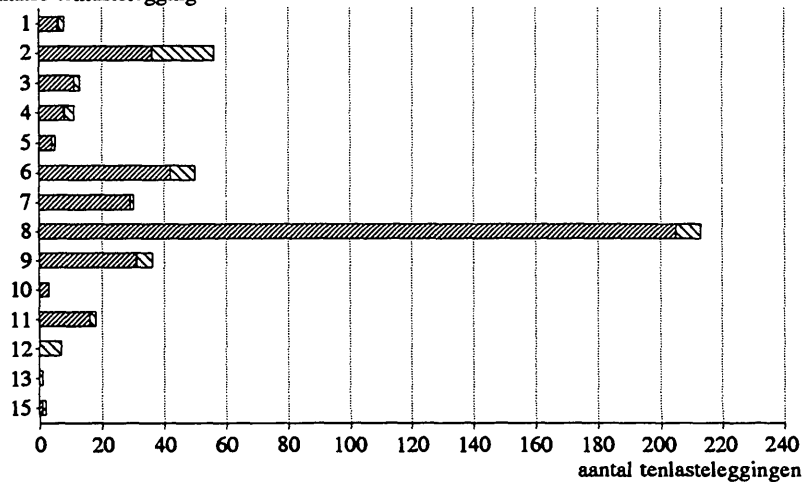
Schema 2: De 43 combinaties van tenlasteleggingen uit de gehele steekproef; naar categorie van de primaire tenlastelegging (bijlage 2)

categorie van de
primaire tenlastelegging

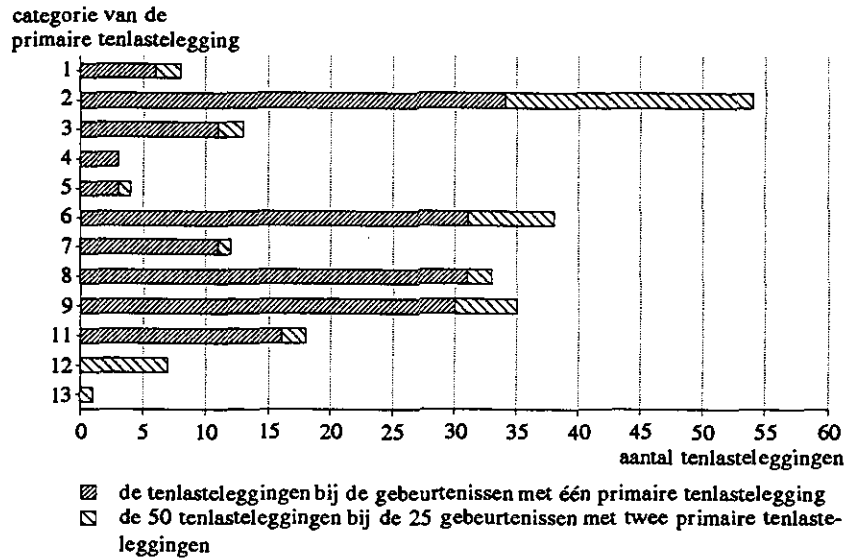
Schema 3: De 452 tenlasteleggingen bij de 422 gebeurtenissen waarbij eventuele getuigen van belang zijn; naar categorie van de primaire tenlastelegging (bijl. 2)

categorie van de
primaire tenlastelegging

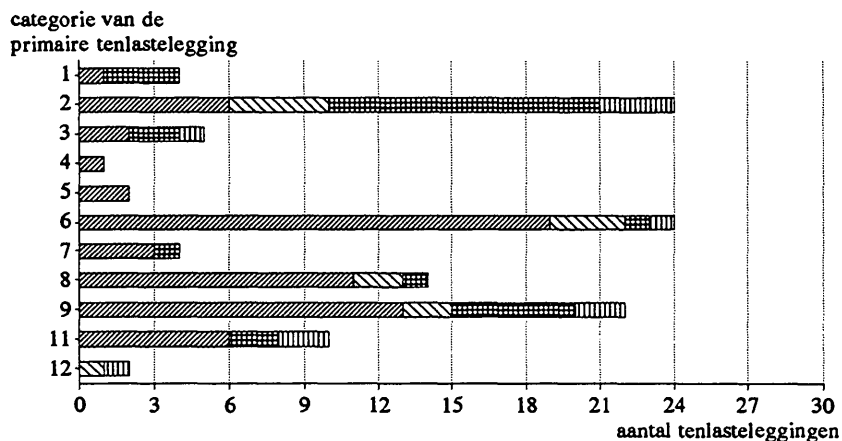

▨ de tenlasteleggingen bij de gebeurtenissen met één primaire tenlastelegging
 ▩ de 60 tenlasteleggingen bij de 30 gebeurtenissen met twee primaire tenlasteleggingen

Schema 4: De 226 tenlasteleggingen bij de 201 gebeurtenissen waarbij getuigen opgespoord werden; naar categorie van de primaire tenlasteleggingen (bijlage 2)

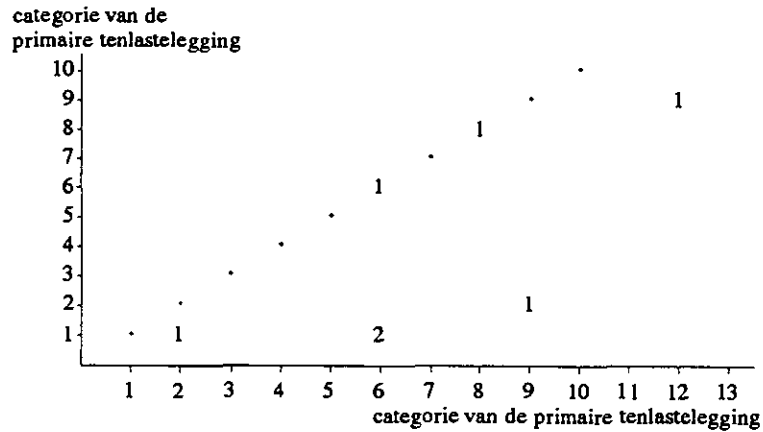

Schema 5: De 112 tenlasteleggingen bij de 100 gebeurtenissen waarbij één of meer getuigen een identificatietest hebben gedaan ter herkenning van de verdachte; naar categorie van de primaire tenlasteleggingen (bijlage 2)

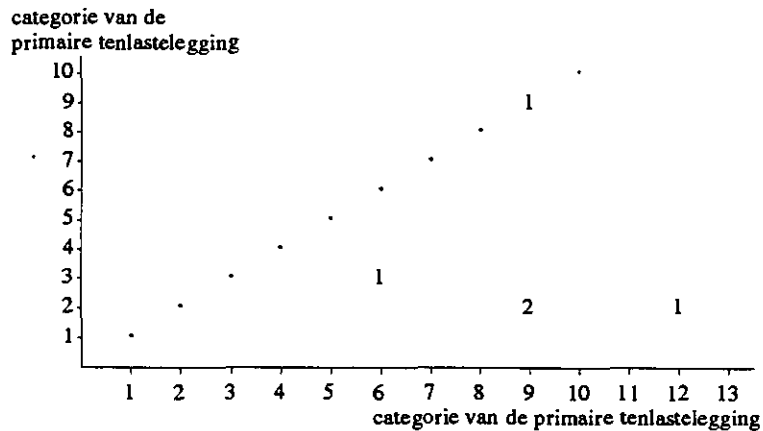

- ▨ de tenlasteleggingen bij de gebeurtenissen met één primaire tenlastelegging, waarbij geen van de getuigen de verdachte (vaag of goed) kent
- ▩ de tenlasteleggingen bij de gebeurtenissen met twee primaire tenlasteleggingen, waarbij geen van de getuigen de verdachte (vaag of goed) kent
- ▧ de tenlasteleggingen bij de gebeurtenissen met één primaire tenlastelegging, waarbij minstens één van de getuigen de verdachte (vaag of goed) kent
- ▦ de tenlasteleggingen bij de gebeurtenissen met twee primaire tenlasteleggingen, waarbij minstens één van de getuigen de verdachte (vaag of goed) kent

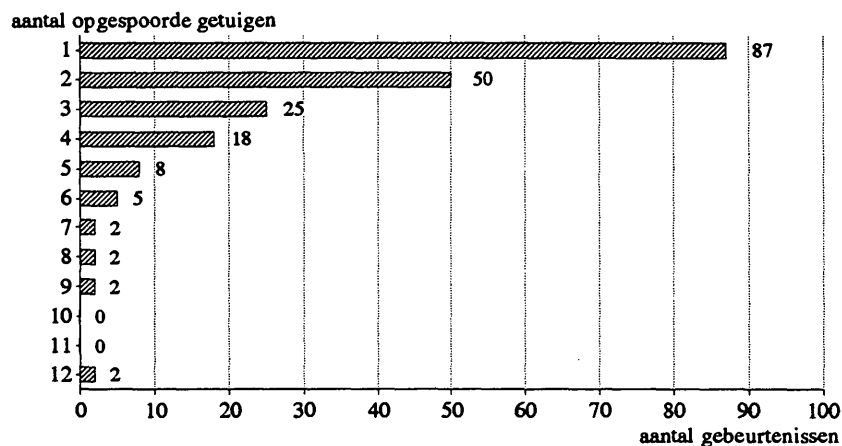
Schema 6: De combinaties van tenlasteleggingen bij gebeurtenissen waarbij geen van de getuigen de verdachte (vaag of goed) kent; naar categorie van de primaire tenlastelegging (bijlage 2)

Schema 7: De combinaties van tenlasteleggingen bij gebeurtenissen waarbij minstens één van de getuigen de verdachte (vaag of goed) kent; naar categorie van de primaire tenlastelegging (bijlage 2)

Schema 8: Het aantal opgespoorde getuigen per gebeurtenis bij de 201 gebeurtenissen met getuigen (inclusief dubbeltellingen)

Tabel 1: Het aantal gebeurtenissen waarbij minstens één van de opgespoorde getuigen werd getest*

gebeurtenissen met getuigen	verdachte bekend**	minstens één van de getuigen werd getest
201	175 wel	84 wel (48,0%)
		91 niet (52,0%)
	26 niet	16 wel (61,5%)
		10 niet (38,5%)

* Ter verduidelijking een voorbeeld. Stel er worden vijf getuigen opgespoord. Twee van de vijf getuigen worden getest, althans bij de andere drie getuigen wordt geen test vermeld. De gebeurtenis wordt meegeteld bij de gebeurtenissen waarbij minstens één van de getuigen werd getest.

** Verdachte bekend de gezochte persoon te zijn.

Tabel 2: Geteste getuigen indien verdachte ontkent/bekent

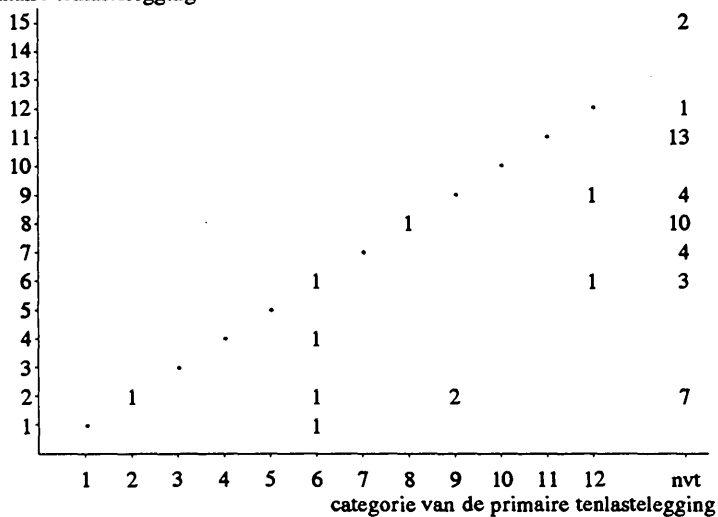
aantal getuigen	aantal getuigen versus bekentenis verdachte	aantal getuigen getest
433	77 getuigen bij ontkennende verdachten	30 getuigen getest 47 getuigen niet getest
	356 getuigen bij bekende verdachten	136 getuigen getest 220 getuigen niet getest

Tabel 3: Uitslag herkenningstest indien verdachte ontkent/bekent

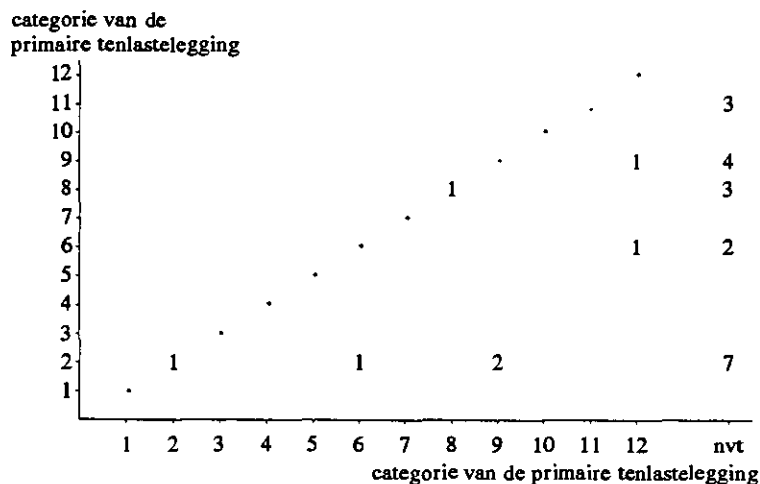
aantal geteste getuigen	aantal geteste getuigen versus bekentenis verdachte	aantal getuigen versus uitslag herkenningstest
166	30 geteste getuigen bij ontkennende verdachten	20 getuigen positief 10 getuigen negatief
	136 geteste getuigen bij bekende verdachten	122 getuigen positief 14 getuigen negatief

Schema 9: De 54 gebeurtenissen uit de steekproef (538 gebeurtenissen) met ontkennende verdachten naar categorie van de primaire tenlastelegging (bijlage 2). Hierbij zijn er tien gebeurtenissen met twee tenlastegelegde feiten

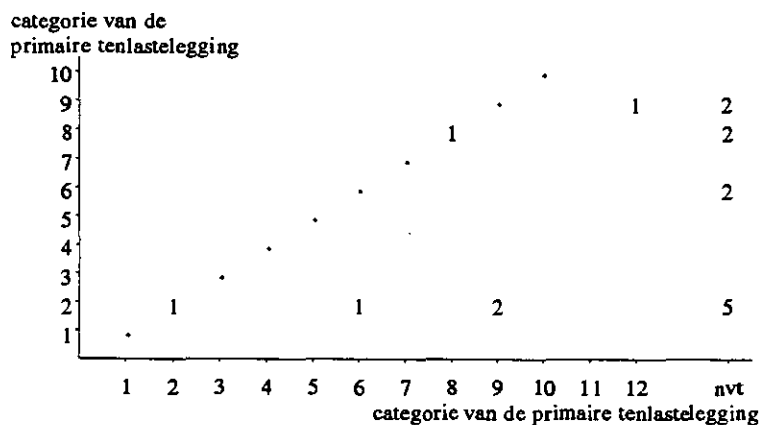
categorie van de
primaire tenlastelegging

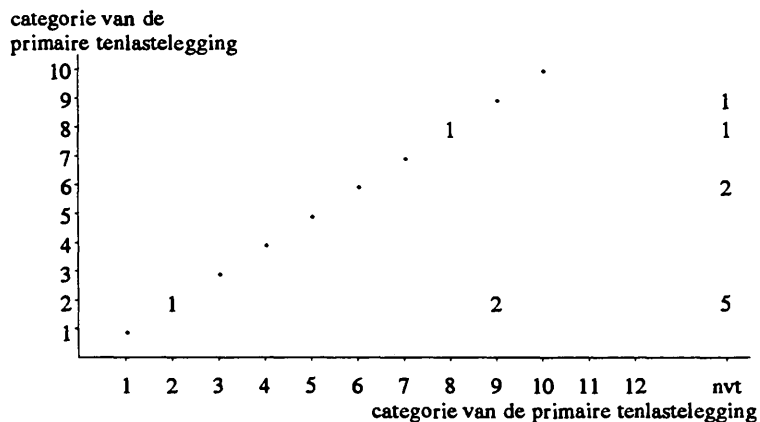
Schema 10: De 26 gebeurtenissen met opgespoorde getuigen bij ontkenkende verdachten, naar categorie van de primaire tenlastelegging (bijlage 2). Er zijn zeven gebeurtenissen met twee tenlastegelegde feiten

Schema 11: De 17 gebeurtenissen waarbij getuigen getest werden en de verdachte is blijven ontkennen, naar categorie van de primaire tenlastelegging (bijlage 2). Er zijn zes gebeurtenissen met twee tenlastegelegde feiten

Schema 12: De 13 gebeurtenissen met ontkennende verdachten waarbij minstens één getuige de verdachte positief herkende bij het doen van een herkenningstest, naar categorie van de primaire tenlastelegging (bijlage 2). Er zijn vier gebeurtenissen met twee tenlastegelegde feiten

Tabel 4: Testen versus bekendheid met verdachte; per getuige bezien

aantal opgespoorde getuigen	getuige kent de verdachte	aantal getuigen getest
433	129 wel	32 wel (24,8%)
		97 niet (75,2%)
	92 goed	14 wel (15,2%)
		78 niet (84,8%)
	37 vaag	18 wel (48,6%)
	19 niet (51,4%)	
	304 niet	134 wel (44,1%)
		170 niet (55,9%)

Tabel 5: Testen versus bekende verdachte; per gebeurtenis bezien

aantal gebeurtenissen met getuigen	bekende verdachte*	getuigen getest**
201	80 wel	30 wel getest (37,5%)
		50 niemand getest (62,5%)
	121 niet	70 wel getest (57,9%)
		51 niemand getest (42,1%)

* Bekende verdachte: minstens één van de bij een gebeurtenis opgespoorde getuigen kent de verdachte goed of vaag

** Getuigen getest: minstens één van de bij een gebeurtenis opgespoorde getuigen werd getest

Tabel 6: Moment van oppakken versus testen

aantal gebeurtenissen met getuigen	wanneer werd verdachte opgepakt	minstens één van de getuigen werd getest
201	27 op heterdaad	3 wel (11,1%)
		24 niet (88,9%)
	38 kort na delict	24 wel (63,2%)
		14 niet (36,8%)
	136 later	73 wel (53,7%)
		63 niet (46,3%)

Tabel 7: Overzicht van het aantal medeverdachten dat bekend bij de gebeurtenissen waarbij getuigen werden opgespoord

aantal medeverdachten	aantal medeverdachten dat bekend								onbekend	totaal
	0	1	2	3	4	5	6	7		
1	6	51							2	59
2		4	14						2	20
3		1	5	5						11
4				1	1					2
5						-				-
6							-			-
7								1		1
totaal	6	56	19	6	1	-	-	1	4	93

Tabel 8: De voorafgaande omschrijving

aantal getuigen	voorafgaande omschrijving	getuige kent verdachte	aantal getuigen getest
433	262 duidelijk* (60,5%)	83 goed	12
		28 vaag	13
		144 niet	71
		7 onbekend	2
	54 vaag** (12,5%)	1 goed	1
		4 vaag	1
		47 niet	14
		2 onbekend	0
	117 niet*** (27,0%)	8 goed	1
		4 vaag	4
		98 niet	46
		7 onbekend	1
	totaal		

* Van de 262 voorafgaande omschrijvingen bestaan er 98 slechts uit personalia en 10 deels uit personalia.

** Van deze 54 voorafgaande beschrijvingen zijn er twee die bestaan uit personalia.

*** Hiervan betreffen 19 getuigen 'missings'.

Tabel 9: De vrijspraken van de tenlastegelegde feiten bij de gebeurtenissen met opgespoorde getuigen, weergegeven naar categorie van de primaire tenlastelegging en uitgedrukt in percentage van de vorenstaande categorie

categorie	aantal tenlasteleggingen	aantal vrijspraken	% per categorie
1	8	1	12,5
2	54	3	5,6
6	38	1	2,7
7	12	2	16,7
8	32	5	15,6
9	34	3	8,8
11	18	1	5,6